

LUND UNIVERSITY

Årsbok 2016

Socialhögskolan, Lunds universitet

Harrysson, Lars; Eliasson-Lappalainen, Rosmari; Anzén, Ulrika; Avendal, Christel; Blomberg, Staffan; Brunzell, Moa; Göransson, Kristina; Lahti Edmark, Helene; Linér, Pirjo; Linde, Stig; Montesino, Norma; Svensson, Lupita; Thell, Nataliya; Wright Nielsen, Tabitha; Hekkala, Patrik

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Harrysson, L. (Red.), Eliasson-Lappalainen, R. (Red.), Anzén, U., Avendal, C., Blomberg, S., Brunzell, M., Göransson, K., Lahti Edmark, H., Linér, P., Linde, S., Montesino, N., Svensson, L., Thell, N., Wright Nielsen, T., & Hekkala, P. (2017). *Årsbok 2016: Socialhögskolan, Lunds universitet*. (Research Reports in Social Work; Vol. 2017, Nr. 3). School of Social Work, Lund University.

Total number of authors:
15

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS
UNIVERSITET

Årsbok 2016

LUNDS UNIVERSITET | SOCIALHÖGSKOLAN

RESEARCH REPORTS IN SOCIAL WORK
2017:3 School of Social Work | Lund

ISBN: 978-91-7753-222-4

© Socialhögskolan, 2017

Redaktörer: Lars Harrysson och Rosmari Eliasson Lappalainen

Layout: Patrik Hekkala

Adress: Lunds universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund

Förord

Denna årsbok är Socialhögskolans första, i alla fall som jag minns. Jag hoppas att den bidrar till att presentera utsnitt från vår verksamhet på ett trevligt och samlat sätt. Den utgör ett nummer i serien Research Reports in Social Work som kan nås via www.soch.lu.se för den som vill sprida den vidare.

En årsbok kräver många personers insatser längs med vägen, inte minst för att det är ett gemensamt projekt som sträcker sig över alla institutionens verksamheter. Som redaktör vill jag därför tacka alla er som deltagit med material till boken i form av texter, till institutionsledningen för att de backat upp projektidén, och till nyfikna kollegor som undrat vad det är för projekt som pågår i tysthet och därmed sporrat det fortsatta arbetet.

Jag vill skicka två särskilda tack. Ett till Patrik Hekkala för allt ditt arbete med att layoutmässigt göra boken både snygg och tillgänglig, och ett till Rosmari Eliasson Lappalainen för det konstruktivt kritiska sätt du tagit dig an gästredaktörskapet från min första inbjudan till den sista handpåläggningen på forskningsbidragen i boken. Ni har varit de omtänksamma och generösa medarbetare som åtminstone jag alltid önskar att ha runt mig.

Lars Harrysson, redaktör RRSW

Innehåll

Förord	3
VÄLKOMMEN TILL SOCIALHÖGSKOLAN	6
<i>Staffan Blomberg, prefekt</i>	
UTBILDNINGENS VARDAG	9
Med ovana steg in i det sociala arbetet	10
<i>Moa Brunzell</i>	
Migration i socialt arbete	12
<i>Ulrika Anzén & Norma Montesino</i>	
Internationalisering	15
<i>Tabitha Wright Nielsen & Helene Lahti Edmark</i>	
FORSKNINGENS VARDAG	21
Några inblickar Socialhögskolans forskning	22
<i>Rosmari Eliasson Lappalainen</i>	
Etnografisk familjeforskning	25
<i>Kristina Göransson</i>	
Att skapa mening i samtal om bekymmer	32
<i>Nataliya Thell</i>	
En digitaliserad socialtjänst	41
<i>Lupita Svensson</i>	
Vår dubbla verklighet	47
<i>Stig Linde</i>	
En forskares ovissa sökande	54
<i>Christel Avendal</i>	
ADMINISTRATIONENS VARDAG	61
Om diarieföring vid Socialhögskolan	62
<i>Pirjo Linér</i>	
VAD VI GÖR PÅ SOCIALHÖGSKOLAN	65
SOCIALHÖGSKOLAN I SIFFROR	73

Välkommen till Socialhögskolan

Staffan Blomberg, prefekt

Denna årsbok presenterar vår verksamhet på lite olika sätt. Inledningsvis får du ta del av en berättelse från en av våra studenter, Moa Brunzell, där hon presenterar sina erfarenheter med tre terminers studier i bagaget. Utbildning är vår mest omfattande verksamhet. Ulrika Anzén och Norma Montesino presenterar ambitioner och erfarenheter från sitt arbete med utbildning kring migration medan Tabitha Wright Nielsen och Helene Lathi Edmark tar med dig på en resa och ett utbyte med Indien. Båda dessa texter ger dig god inblick i hur mångsidig vår vardag inom utbildning ser ut. Rosmari Eliasson Lappalainen har varit gästredaktör för det avsnitt som sedan följer och hon skriver en inledning till de fem forskartexter om forskningens vardag som följer och som representerar en art- och färgrik illustration av forskningen vid Socialhögskolan. Därefter får du läsa om en sådan där sak som normalt bara sker utan att vi uppmärksammar det. Pirjo Linér som dagligen arbetar som administratör berättar nämligen om hur hennes arbete med diarieföring går till. Avslutningsvis presenteras lite mer utförligt vad vi gjort, gör och tänker göra på Socialhögskolan.

Men först en kort bakgrund om vår verksamhet vid Socialhögskolan.

EN BAKGRUND TILL DAGENS OCH MORGONDAGENS VERKSAMHET

Efter en snabb expansion under några år är nu Socialhögskolans verksamhet sedan 2015 inne i en process av anpassning till ett planerat och successivt minskat utbildningsuppdrag. Sedan 2011 har antalet platser i socionomprogrammet minskat för att frigöra resurser för en växande masterutbildning som en möjlighet för yrkesverksamma att vidareutbilda sig. Socialhögskolan har under denna tid vuxit personalmässigt och den samlade kompetensen har både breddats och fördjupats. Därför är det återigen dags att satsa och fokusera på socionomprogrammet parallellt med att vi lyfter fram nya idéer för hur vi samverkar med det omgivande samhället och dess behov av vidareutbildning.

Under 2017 utvecklar vi en ny strategi riktad till ett yrkesfält som innehåller moment (poäng- eller diplomgivande) inom ramen för redan existerande kurser, samt nya kurser som erbjuder relevant fortbildning. Från och med hösten 2017 periodiseras de valbara kurserna på avancerad nivå (termin 7 för programstudenterna) och grundkurserna på distans erbjuds inte som ett led i detta.

Forskning är, precis som pedagogisk utbildning, oerhört viktig för lärargruppens kompetensutveckling. Forskningen och forskarutbildningen utvecklas med de doktorander som antas och de som disputerar, samt med forskningsakti-

2016 antogs 300 nya studenter på socionomprogrammet, 20 nya studenter på avancerad nivå och fem nya doktorander. Därtill antogs ungefär 150 studenter på fristående kurser av olika slag och på varierande nivå.

va lärare och olika former av anslag för högkvalitativ forskning. Under 2016 presenterades en doktorsavhandling och under de inledande månaderna 2017 ytterligare ett par. För alla forskare är externa anslag viktiga för att forskning ska kunna bedrivas effektivt. Inför 2017 har flera viktiga projekt fått finansiering och, vilket är av största vikt, dessa engagerar även forskare, doktorander och lektorer, i början av sina forskarkarriärer.

Socialhögskolan kommer fortsatt att kännas igen under 2017 även om pågående utvecklingsarbeten säkert börjar sätta sina spår. Till exempel fortsätter arbetet med en profilering av vår verksamhet i Helsingborg med syftet att utifrån de unika förutsättningar som Campus Helsingborg erbjuder profilera utbildningen både innehållsmässigt och pedagogiskt. Under 2016 har exempelvis överenskommelsen mellan Helsingborgs socialtjänster och Socialhögskolan reviderats.

Från och med årsskiftet 2017 tog Socialhögskolan över projektet SoPact som finansieras av Tillväxtverket, Helsingborgs stad och Lunds universitet. SoPact är ett acceleratorprogram för samhälls-entreprenörer som arbetar för att lösa sociala, kulturella eller miljömässiga utmaningar i samhället. Ambitionen är att SoPact ska bli en testbädd för socialt förändringsarbete. Genom den fördjupar vi vårt samarbete med Helsingborgs stad och utvecklar vår verksamhet vid Campus Helsingborg. SoPact kommer också arbeta aktivt med studentsamverkan.

MEDARBETARNA OCH VÅR ARBETSMILJÖ

Socialhögskolan hade i december 2016 119 personer anställda. Sammansättningen av personalen har ändrats under tiotalet genom att antalet professorer och universitetslektorer ökat medan antalet universitetsadjunkter sjunkit. Antalet doktorander har vuxit och antalet administratörer har i princip varit konstant. Andelen kvinnor i personalen har ökat från 63 % 2011 till drygt 71 % 2016. Bland professorerna och docenterna är fördelningen jämn idag, medan utvecklingen bland lektorerna överlag visar på framväxten av en klar majoritet av kvinnor.

En statlig akademisk institution som Socialhögskolan är som andra arbetsplatser en miljö där många människor möts och engageras i att utföra ett bra jobb. Den 31 mars 2016 började den nya arbetsmiljölagen (AFS 2015:4) gälla och vi tog därför fram en ny arbetsmiljöplan som anpassades efter nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö. En viktig del i denna plan är att den dels tydliggör hur arbetsmiljöarbetet organiseras, dels att den avser motverka för hög arbetsbelastning bland personalen. En annan följd är att vi kommer inrätta en arbetsmiljökommitté under 2017. Denna ska arbeta för att hindra för hög och snedfördelad arbetsbelastning och stress. Under 2017 ska även en uppföljning av en enkät om den psykosociala arbetsmiljön på Socialhögskolan som gjordes 2013 genomföras. Och inför institutionens flytt till nya lokaler 2019 kommer en risk- och konsekvensanalys att genomföras.

Med denna korta presentation önskar vi er en trevlig läsning framåt. Först ut är som sagt en av våra studenter, Moa Brunzell.

Utbildningens vardag

Med ovana steg in i det sociala arbetet

Moa Brunzell

Jag vaknar upp i studenternas stad Lund, förbereder min yoghurtbägare med müsli och packar ner dator och anteckningsblock. Springer genom korridoren för att hinna med bussen som alltid är för tidig och hinner precis med tåget som tar mig vidare till Helsingborg. Efter min första termin på Campus har jag åkt mer tåg än vad jag tidigare har gjort under hela mitt liv. Som student skiljer sig mitt liv helt från det jag levt under 21 år i min hemstad Örebro. Från en vardag med cykelavstånd till arbete, vänner, familj och träning. Till att ha tågavstånd till det mesta: utbildning, vänner och familj.

Min första termin på socionomprogrammet var intensiv och överväldigande. Över sextio olika människor i en föreläsningssal med bänkar uppradade precis som på gymnasiet. Här fanns det folk i alla åldrar med varierande erfarenheter av socialt arbete. Vi blev snabbt uppdelade i två halvklasser och därefter i basgrupper om fem och sedan tilldelade en övning som skulle resultera i en presentation för halvklassen. Övningen vi tillsammans skulle lösa insåg jag snart skulle vara den enkla delen, att försöka få dynamiken i gruppen att fungera skulle bli det svåra.

Den första utmaningen på utbildningen var alltså att hitta sin roll i grupparbetet men också att försöka förstå hur alla tänker och gör när de arbetar i grupp. Inte långt därefter kom den andra utmaningen, nämligen min första salstentamen. Det var inte helt enkelt att balansera intryck från nya bekantskaper, en ny stad, ny vardag och samtidigt hitta en lämplig studieteknik - att lyckas i studierna. Jag tog mig igenom min första tentapluggsvecka och överlevde även tentan. Min första termin på socionomprogrammet var oväntat snabbt över och helt plötsligt hoppade vi på olika tåg som skulle ta oss till skilda destinationer i landet för att fira jul och nyår.

Min andra termin på socionomprogrammet kickstartades med ett djupdyk i psykologin. Här visade det sig att vi hade olika förutsättningar för att fånga kursens innehåll, några hade nämligen läst psykologi innan. För mig var det helt nytt, som nästan allt annat på programmet. Vi skulle memorera och förstå oss på över femtio filosofer och teoretiker som skulle prövas vid en salstentamen en och en halv månad senare. Under terminens gång skulle vi också bekanta oss med fem till sex nya ansikten i klassen och bilda en reflektionsgrupp.

Under tio reflektionsmöten fick vi möjlighet att diskutera och analysera olika teman som följde de olika kursernas innehåll. Vissa möten var mer ansträngande än andra. Här prövades tålamod, tolkningar och skrivteknik. Jag lärde mig mycket av diskussionerna under mötena med mina kursare. En av de viktigaste saker jag tar med mig från det här momentet är modet och självförtroendet som kommer genom att kunna formulera och stå för min egen text, mina egna argument.

Slutet av andra terminen resulterade i en hel del tankar om mitt liv och framtid. Jag började inse att vissa av verktygen som jag kommer ha användning av i min framtida yrkesroll skapas här och nu. Inte minst i form av perspektiv, förhållningssätt och förståelsen av att jag kan ha och ta olika roller beroende på sammanhang.

Den tredje terminen på socionomprogrammet skulle vara den värsta, åtminstone av det jag hade hört viskats om. Sommaren innan tredje terminen valde jag att fylla mina batterier till max och spenderade därför halva sommaren i min hemstad och andra halvan på resande fot genom Indien och Sri Lanka. Jag kände att jag behövde en bra uppladdning inför hösten, det var ju dags för juridik.

Den första veckan bestod av många paragrafer och tunga nyutskrivna häften. Jag köpte mig en lagbok och beställde hem tygpåsar från mamma för att lindra slitaget på mina andra väskor. Terminen bestod av svåra rättsfall, sena kvällar på campus och inte så många tågresor hem till familjen som tidigare terminer. Jag måste hålla med om att tredje terminen var tuff på många sätt. Men den gav mig mer förståelse för hur mitt handlingsutrymme som socionom kan användas på flera och väl övervägda sätt.

Efter ett och ett halvt år på socionomprogrammet så är min väg mot mitt framtida yrke lite rakare och mitt självförtroende starkare. Jag vill minnas att det som var det avgörande ögonblicket för mig att fortsätta med utbildningen under en period när jag var mycket tveksam var en föreläsning om intersektionalitet och en övning vi hade i samband med den. Vi fick ett antal bilder på personer med olika ålder, etnicitet och kön. I grupper om fem skulle vi placera dessa i rangordning, högst utbildning respektive lägst utbildning. Det visade sig att alla grupper hade placerat bilderna och personerna i liknande ordning.

I den stunden insåg jag vilken bubbla jag har levt i men också hur vi alla är med och reproducerar tankesätt och värderingar. Min tid hittills på socionomprogrammet har varit utmanande och utvecklande. Inte bara för mig själv och min personliga förändring utan även i min relation med min familj.

Jag har haft många tankar om hur jag vill arbeta i och med socialt arbete, men tanken som återkommer är att jag vill arbeta med barn och ungdomar. Om det blir som kurator på en skola eller ungdomsmottagning, inom forskningsvärlden eller som utredare på socialtjänsten återstår att se. Jag ser fram emot att få se vilka möjligheter som ges, och framför allt vilken väg jag väljer att gå, efter mina studier.

Migration i socialt arbete

Ulrika Anzén & Norma Montesino

Historiskt har migration spelat en central roll i socialt arbete. Kunskap om nyanlända migranternas situation i USA inspirerade de amerikanska pionjärerna i socialt arbete till att tänka bortom nationens gränser och till att agera för social förändring. De sökte kunskap om migrationen och migranternas vardags- erfarenheter mot bakgrund av den internationella utvecklingen. I sina studier inkluderade de migranternas perspektiv. Jane Addams (1860-1935) och Grace Abbott (1878-1939) ifrågasatte myndigheters föråldrade föreställningar som ledde till bristande socialt skydd och mänskligt lidande som drabbade såväl migranter som infödda i USA. Denna centrala betydelse som pionjärerna gav till migrationsfenomenen ”försvann” i det sociala arbetets kunskaps- och utbildningshistoria, en förlust som vi söker återuppliva i utformningen av en kurs som behandlar migration i socialt arbete

Migration som kunskapsområde har en outsiderposition inom socionombildningen. Ett problematiskt utanförskap eftersom migration är central i pågående globaliseringsprocesser. Världen är i Sverige idag, i människors vardagsliv, i de lokala sammanhang där socialt arbete utförs, i de processer och relationer som de professionella dagligen ska förhålla sig till i sitt arbete.

I stället för att ta vara på det sociala arbetets unika kunskaper och erfarenheter internationellt, historiskt och i nutid, har vi länge underordnat det sociala arbetets kunskapsinnehåll till kategorier, begrepp och teorier hämtade från andra discipliner. Dess innehåll styrs av generella antaganden som inte ger ämnesrelaterad kunskap till studenterna utan snarare upprepar etablerade föreställningar kring migration som avvikelse. Det leder till förenkling och individualisering av sociala problem och ger ingen rättvis bild av den kunskapspotential som finns i inom ramen för det sociala arbetet som forskningsfält och praktik. Professionella äger en kunskap som grundas i många års erfarenhet från arbete skapad i närhet till människor (migranter och icke-migranter) som befinner sig i utsatta situationer. Denna insikt motiverade oss till att skapa ett kurskoncept som tar vara på dessa kunskaper. Implementeringen av detta koncept förstärkte vår insikt om praktikens och praktikernas centrala roll i det innehåll som utbildningen skall fokusera på så att studenter får möjlighet att utveckla relevant och tillämpbar kunskap som förbereder dem för att arbeta inom det sociala fältet.

KURSENS PEDAGOGISKA INGÅNG OCH FÖRSTA GENOMFÖRANDE

Kursen hade 12 studenter med varierande bakgrund, vilket i sig gav olika perspektiv på de teman som behandlades. Gruppens storlek underlättade interaktionen. Alla studenter hade arbetslivserfarenheter från det sociala fältet, samtidigt som deras utbildningsbakgrund varierade. Där var fyra socionomer och bland de övriga var det flera med en kandidatexamen i samhällsvetenskap. Studenterna

var starkt motiverade att gå kursen eftersom de flesta hade fått arbete i samband med det senaste årets flyktingmigration. De uttryckte ett behov av mer kunskap kring migration. Vi som ansvarade för kursen använde våra olika bakgrunder och kunskaper till att ge kursen ett dynamiskt och nyanserat innehåll. Ulrika är socionom och arbetar med nyanlända flyktingar, både ensamkommande barn- migranter och flyktingfamiljer, och Norma är lärare som undervisar och forskar om migration i socialt arbete.

Vid introduktionen presenterade vi vår ansats som en strävan att ta tillvara erfarenheter och kunskaper som vuxit fram under flera års arbete med migranter i socialt utsatta situationer och anknyta detta till olika teoretiska perspektiv som skulle behandlas under kursen. Vi la tonvikt vid att införliva ett migrantperspektiv på socialt arbete. Undervisningen skedde i form av föreläsningar och seminarier och byggde på interaktionen mellan lärare och studenter. Föreläsningarna var tematiska. Syftet var att skapa sammanhang och förståelse för migrationsprocesser som fenomen och därmed ifrågasätta konstruktionen av migration som socialt problem. Detta innebar bland annat en problematisering och dekonstruktion av de givna premisser som föreställningen om migration som socialt problem gett upphov till. Under kursens gång identifierades och diskuterades generella processer och hur de påverkade vardagsarbetet i den sociala sektorn. Seminarierna gav stöd i studenternas fördjupningsarbeten, arbeten som behandlade olika teman. Till exempel hur implementering av Sveriges nya migrationslagstiftning drabbar redan utsatta migranter, migranternas strategier för att komma in på arbetsmarknaden, transnationella inslag i barn och familjeutredningar, etcetera.

ERFARENHETER OCH ÄNDRINGAR

En kurs om migration i socialt arbete ska tydliggöra migrationsprocesser och till dem kopplade sociala konsekvenser. Den ska införliva ett migrantperspektiv i förståelsen av mänsklig rörlighet. Den ska skapa förståelse för mänsklig utsatthet. Den ska skapa förståelse för det som framstår som alldeles för komplext eller/och till och med obegripligt. Den ska samtidigt bidra till utveckling av nya strategier för att konkret arbeta för ett samhälle med minskad social ojämlikhet och sociala orättvisor. Kursdeltagarnas erfarenheter och sökande efter ett meningsfullt innehåll i det sociala arbetet utgör själva kärnan i kursarbetet.

Tillsammans med studenterna från första kullen diskuterade vi kursen. En styrka låg i sökandet efter ett ämnesspecifikt innehåll vad gäller migration i socialt arbete. Som en följd utvecklar vi idag en tydligare koppling till det sociala arbetets kunskapsarv, ett omfattande arv vad gäller migrationsfenomenet. Jane Addams och Grace Abbott studerade exempelvis migration som illustration över pågående samhällsförändring. Mary Richmond införlivade migrantens transnationella ansvar i sin förståelse av migrantfamiljens situation. Vi menar att migrationsfenomenet har samma betydelse i dagens samhällsomvandling. Migration är en del av de globala processer som håller på att ändra förutsättningarna för det sociala livet.

Addams och Abbot verkade under en tid av dramatiska samhällsförändringar. De gav socialt arbete ett innehåll som innefattade både kunskap och socialt engagemang. De sökte förståelse över omvandlingens konsekvenser och de skapade eller ställde krav på skapandet av nya institutioner för att bemöta dessa konsekvenser. Dagens förändringsprocesser ställer liknande krav och reser nya utmaningar. Socialarbetarna möter de människor som drabbas och upplever konsekvenserna när etablerade institutioner inte kan ge skydd till de som drabbas.

I migrationskursen arbetar vi i skuggan av dessa pionjärens vision. Att bättre förstå de sociala processer som skapar mänskligt lidande och att envist söka efter verktyg som skapar förutsättningar för social förändring. Det som alltid har utgjort det sociala arbetets verkliga kärna.

Internationalisering

GER MÖJLIGHET ATT STÄLLA FRÅGOR OM DET VI SJÄLVA GÖR

Tabitha Wright Nielsen & Helene Lahti Edmark

Utbyte med utbildningsinstitutioner i andra länder ger oss möjlighet att undersöka vad socialt arbete är och hur det formas och förmedlas i undervisning i för oss ovana sammanhang. I vad finner vi olikheter och i vad ser vi likheter? Vilka förutsättningar förenar och särskiljer det sociala arbetets praktik och de sätt vi utbildar socionomer på? På grund av den jämförande blick som är en oundgänglig del av ett utbyte ges möjlighet att reflektera över och ställa frågor kring vår egen vardagsverklighet även på hemmaplan. Genom att i kortare eller längre perioder uppleva ett annat samhälle och ett annat universitet ges möjligheten att formulera frågor kring vår egen praktik och organisering av socialt arbete i Sverige, om den institution vi själva är verksamma i, samt kring den förmedling och konstruktion av socialt arbete, som vi skapar i arbetet med vår utbildning. I detta kapitel lyfter vi några av de tankar och frågor kring socialt arbete och utbildningen vid Socialhögskolan som ett besök på Tata Institute of Social Sciences (TISS) i Indien öppnat för.

BAKGRUND

Under våren 2016 var vi på en tre veckors vistelse vid TISS School of Social Work, avdelningen för masterprogrammet: Social Work in Community Organisation & Development and Practice. TISS är huvudsakligen lokaliserat i Mumbai men har också flera campus på andra orter. Vid deras Campus i Tuljapur som vi också besökte, kan man exempelvis studera till kandidat (BA) i socialt arbete med inriktning mot glesbygdutveckling. Utbytet möjliggjordes som en del av ett Linneaus-Palmeprogram vilket under en treårsperiod inneburit att studenter och lärare från Socialhögskolan och TISS har kunnat studera och undervisa på varandras institutioner. För vårt vidkommande som lärare har det betytt att vi getts möjlighet att undervisa på ett av de bästa universiteten för samhällsvetenskap i Indien. Vi har fått inblickar i hur deras utbildning i socialt arbete ser ut samt hur det indiska samhället betraktas utifrån forskning och i perspektiv av socialt arbete. När indiska lärare besökt oss i Lund har vi presenterat vår utbildning och det svenska samhället. Dessutom har studenterna fått möjlighet att lyssna till föredrag om socialt arbete i Indien.

SKILLNADER I UNDERVISNINGSFOKUS OCH STUDENTERS SYN PÅ SOCIALT ARBETE

Det finns många gemensamma nämnare i det sociala arbetet vid TISS och Socialhögskolan i Lund. Kunskapsmassan, teoretiskt och metodologiskt, vilar i mycket på samma grund. Vi har en gemensam utgångspunkt för det sociala arbetets ambition om ökad jämlikhet och att förbättra marginaliserade och exkluderade gruppers situation i samhället. Vi lever i en globaliserad värld, och

även om ekonomiska och politiska globala strukturer slår igenom på varierande sätt i vår vardagsverklighet, är diskussioner om exempelvis betydelsen av en global nyliberal ekonomisk ordning, densamma.

Men där finns också några omedelbara och iögonfallande skillnader mellan TISS och Socialhögskolan, mellan våra sätt att möta vardagen, undervisningen och i sättet att förhålla oss till det sociala arbetet och dess utmaningar. Skillnaderna avspeglar de variationer som finns i sättet att se på det sociala arbetets roll och förutsättningar i de två länderna. I det följande skall vi exemplifiera dessa genom två konkreta exempel.

ATT SJUNGA TILLSAMMANS

Under vår vistelse vid TISS höll vi en föreläsning för några förstaårsstuderande i deras mastersprogram. Föreläsningen förmedlade ett kritiskt perspektiv på participatoriska metoder i socialt arbete. Utgångspunkten var att participatoriska metoder inte enbart handlar om att involvera medborgaren och ge medborgaren inflytande. Makt står på spel i processer som dessa och brukarmedverkan kan i vissa fall även ses som en subtil form av styrning och disciplinering av den enskilde individen. Det vill säga att det, i ljuset av en nyliberal styrningsidé, kan tolkas som ett sätt att flytta ansvar till och forma brukaren i överensstämmelse med styrningens mål (Mik Meyer & Villadsen 2013). Denna och övriga föreläsningar vi gav på TISS knöt an till en kritisk diskussion om det sociala arbetet som en normaliserande och reglerande praktik i en välfärdsstat som den svenska (Fahlgren m.fl. 2011).

Men innan föreläsningen kunde starta skulle vi först sjunga en sång. Två manliga studenter ombads att leda sången. Texten till sången visades på storbild. De två männen sjöng verserna medan resten av studenterna föll in i refrängen. Det klappades i takt och det sjöngs - och alla sjöng med. Vad texten handlade om förstod vi inte, men det var en mobiliserande sång. Vid en motsvarande föreläsning där det också sjöngs hade studenterna valt en sång som handlar om förtryck av människor, om de orättfärdigheter och svek människor utsätts för från exempelvis polis och andra myndigheter, i ett samhälle där de egentligen skall beskyddas mot övergrepp av dem.

Att sjunga tillsammans har ett pedagogiskt syfte. Det är ett redskap i participatoriskt och mobiliserande socialt arbete med fattiga grupper. Sångerna som studenterna valde handlar om de problem och utmaningar som de svagaste i samhället möter. Sång som redskap visar på förståelse och skapar närhet, engagemang och en vilja att arbeta tillsammans. Som socialarbetare arbetar man för och med utsatta grupper i samhället. Grupper som ofta har svårigheter att läsa, skriva och uttrycka sig. Det är därför viktigt att kunna kommunicera på olika sätt. Det är en viktig kompetens att som socialarbetare vara i stånd att stå upp, motivera, skapa nyfikenhet och visa solidaritet med dem man arbetar för och med.

Det är svårt att föreställa sig en liknande situation vid en föreläsning på Socialhögskolan. Det handlar då inte bara om att vi inte är bekväma med att stiga fram och sätta oss själva i centrum, utan det kan också ses som ett uttryck för en skillnad i det sociala arbetets roll i Indien och Sverige. Socialt arbete i Indien är inte som i Sverige kopplat till rollen som myndighetsutövare. En stor del av det sociala arbetet är uppsökande arbete organiserat i icke statliga verksamheter (NGO). Det sociala arbetet riktas mot den stora majoriteten av befolkningen som inte har någon offentligt tryggad försörjning (Sjöberg m.fl. 2015). Socialarbetare i Indien arbetar främst med ambition att mobilisera, företräda och organisera fattiga, kastlösa och andra utsatta grupper i städerna och på landsbygden för att förbättra deras levnadsvillkor. Det sociala arbete vi har mött under vår tid vid TISS har handlat om att stötta fackföreningar, arbete med migranter från landsbygden som bor i Mumbais slumområden, arbete i ungdomsfängelser, stöd till bönder och lantarbetare med att starta produktions- och försäljningskooperativ, understöd till kvinnor att starta egna verksamheter lokalt och liknande former för mobiliserande socialt arbete. Man har små resurser. Ibland har arbetet stöd från myndigheterna, men arbetet kan lika väl stå i motsatsställning till myndigheternas politik och lokala ekonomiska intressen. På så sätt skiljer sig socialt arbete i Indien tydligt från socialt arbete i Sverige. Det sociala arbetet i Sverige har större resurser men dess roll är på sätt och vis mer komplicerad i och med att det till en övervägande del är myndighetsbaserat och förankrat i kommunala och statliga insatser. Socialarbetaren förvaltar rådande socialpolitik och dess välfärdsambitioner och är därför å ena sidan bunden av det sociala arbetets etiska förpliktelser och å andra sidan avkrävd lojalitet till sin ämbetsmannaroll. Ibland överensstämmer de, ibland står de i direkt konflikt. Det sociala arbetet är specialiserat i relation till klienters specifika problem och det har primärt ett individfokus i sökandet efter lösningar på en enskild klients problem. Även här uppstår ofta konflikter ifråga om varierande perspektiv och intressen som socialarbetaren måste ta hänsyn och ställning till. Det lyfter fram olika typer av frågor, problemställningar och behov bland socionomstudenter vid TISS respektive Lunds universitet. Just detta framgick tydligt i samband med de framtidsverkstäder vi genomförde på de båda platserna, vilket är vårt andra exempel.

FRAMTIDSVERKSTÄDER VID TISS OCH SOCIALHÖGSKOLAN

Under vår vistelse vid TISS gavs vi möjligheten att genomföra en framtidsverkstad för ungefär 30 studenter som studerar socialt arbete vid TISS campus i Tuljapur. Syftet med framtidsverkstaden var att få en inblick i hur indiska studenter tänker kring sin roll som socialarbetare och det sociala arbetet mer generellt. Frågan vi inledde med var - ”How do you envision your role as a social worker”. Svaren vi fick och de diskussioner som fördes inspirerade oss att genomföra framtidsverkstäder bland studenter i Lund och Helsingborg på den sista kursen under termin 7, Professionellt socialt arbete (SOPM20/SOAN43).

Temat för de svenska studenterna var lite anorlunda formulerat: ”Det goda sociala arbetet som socionom”. Verkstädernas resultat är därför inte helt jämförbara. Men även om ingången är lite olika går det att dra vissa slutsatser. Vi ser både likheter och skillnader i sätten som studenter vid de olika utbildningarna problematiserar, formulerar och förhåller sig till det sociala arbetet.

Gemensamt för studenterna i Sverige och Indien är att de i framtidsverkstadens problematiseringsfas lägger speciell vikt vid de ramar som de skall utföra sitt sociala arbete inom. Men medan det i Indien i högre grad är politiska, sociala och ekonomiska strukturer och deras inflytande som problematiseras, är det i Sverige det sociala arbetets institutionella och organisatoriska förankring som verkar vara utgångspunkten för studenternas syn på vad som är väsentligt att problematisera i det sociala arbetet.

En väsentlig skillnad handlar om var eller på vilken nivå man identifierar begränsningarna för att kunna utföra bra socialt arbete. I framtidsverkstadens problematiseringsfas lägger de indiska studenterna fokus på problem som riktar sig mot mer överordnade strukturellt och politiskt betingade problem som hållbarhet, politik och policy, sociala strukturer, förmågor, institutionell ineffektivitet, och styrning som ställs i relation till problem i det sociala arbetets praktik vad gäller mobilisering, att bryta mönster, se möjligheter, medvetenhet, lobbying och liknande problem. I Lund verkar makt och vanmakt vara förbundet med det sociala arbetets placering i kärnan av den offentliga välfärdspolitiken och dess styrning – vilket blev navet i studenternas problematisering. I framtidsverkstadens problematiseringsfas fokuserar de svenska studenterna i hög grad på problem som anknyter till den organisatoriska förankringen, själva organiseringen av det sociala arbetet, relationen till klienter samt deras egen roll och villkor i arbetet. På policynivån är det bland annat resursbrist som för lite tid, bristande ekonomi, dåligt ledarskap, New Public Management, seg byråkrati, politisk styrning, och liknande problematiseringar som studenterna sätter på pränt. De uttrycker en vanmakt i förhållande till de villkor och den styrning som sätter ramarna för det sociala arbetet.

Det sociala arbetets placering i skärningspunkten mellan myndighet och hjälpare är samtidigt central i de svenska studenternas problematisering av det goda sociala arbetet. Deras problematiseringar visar att de tvingas förhålla sig till en rad dilemman och konsekvenser av denna dubbla eller motsättningsfyllda roll. Studenterna framhåller bland annat kategorisering i ”vi och dom”, kontroll, paternalism och avsaknad av klientperspektiv som problematiska. Vi uppfattar att det avspeglar den maktrelation mellan socialarbetare och klient, som är given

Framtidsverkstaden är en metod som bidrar till att synliggöra deltagarnas synpunkter och reflektioner kring ett valt ämne/tema. Dess tre delar är:

- 1) *problematiseringsfas*
- 2) *visionsfas*
- 3) *konkretiseringsfas*

(Jungk & Müllert 1984)

av uppdraget att förvalta socialpolitiken och fylla myndighetsrollen. Dilemman i anslutning till den motsättningsfyllda rollen kan också vara en del i en förklaring till varför socionomstudenterna i Lund i större utsträckning fokuserar på sin egen roll och kompetens när de problematiserar det goda sociala arbetet. Samtidigt kan det vara ett uttryck för uppfattningen om deras roll i maktrelation mellan dem som professionella och deras arbetsgivare – myndigheten, egen självbild, inte bli tagen på allvar, saknar förståelse, för lite erfarenhet, vägledning är några av de ord studenterna använder för att beskriva problemen i socialarbetarrollen.

De olikheter som visar sig i de indiska och de svenska studenternas problematiseringar av det sociala arbetet och rollen som socialarbetare går igen i de visioner studenterna har inför framtiden. För de indiska studenterna är det rollen som förändrare, även i politiskt hänseende, som är framträdande i deras visioner. De ord som används på rollen socialarbetare är motiverare, innovatör, möjliggörare, förändringsagent, rådgivare, filosof, entreprenör, fredsmäklare, reformerare. Socialarbetaren ska i deras vision arbeta med företräderskap, bygga klienters förmågor, skapa policy, arbeta för decentralisering. I slutändan ska socialarbetaren verka i relation till att bland annat nå människor, utveckla lokalsamhällen och revolutionera utbildningssystemen.

När det gäller visioner om det goda sociala arbetet bland de svenska studenterna finner vi både de välfärdspolitiska betingelserna som till exempel jobb och bostad till alla, att bekämpa individualism – främja gemenskap, jämlikhet, samt, och särskilt, de betingelser som arbetsplatsen ger för att utträta bra socialt arbete, som studenternas primära fokus. Men det är tydligt att det är socio-nomens arbetsförhållanden som är det väsentligaste. Till exempel att uppleva meningsfullhet i yrket, ha roligt på jobbet, tid för daglig reflektion, oändligt med "cash", möjlighet att påverka organisationen, legitimation, utrymme att fokusera på det positiva i individen, bra kollegor, bra lön. Ledarskap med bra målsättningar, att använda sig själv på ett professionellt sätt och att tänka kreativt – 'out of the box' – är andra uttryck. Rollen som socialarbetare framträder också i mindre grad och med svagare fokus som en politiskt förändrande roll. Att "bidra till människors utveckling och välmående", "arbeta förebyggande" och "driva klientens intressen" är några av de uttryck studenterna använder för att beskriva rollens utmaningar.

DISKUSSION

Några tydliga skillnader visar sig mellan indiska och svenska socionomstudenters perspektiv på det sociala arbetet. Det är skillnader som framförallt relaterar till de skilda socioekonomiska kontexter som det sociala arbetet utförs i. De reflekterar den institutionella och organisatoriska förankring det sociala arbetet har i de två länderna. Indien är ett land som är präglad av enorm olikhet i levnadsvillkor och fattigdomen är utbredd. Det sociala arbetet är främst arbete utanför den offentliga sektorn och starkt förankrat i att mobilisera och förändra livsvillkoren för den stora gruppen av fattiga och marginaliserade människor.

Det sociala arbetet och den utbildning vi mött på TISS har här en mer uttalad politisk grund. I Sverige är det sociala arbetet med dess förankring i välfärdsstaten organisatoriskt en del av den offentliga sektorn och knutet både till hjälp och myndighetsutövning runt den enskilde individen. Även om välfärdsstaten också har sin rot i en kollektiv kamp är det sociala arbetet en del i statens styrning, reglering och normalisering av samhällsmedborgaren (Fahlgren m.fl. 2011). Lagen, socialpolitiken och organiseringen av det sociala arbetet ställer krav, samt sätter upp ramar och gränser för det sociala arbetet och dess utförande. Det skapar dilemman för socionomer att manövrera i ett fält som å ena sidan är definierat av det sociala arbetets etiska och politiska utgångspunkter om förändring och å andra sidan välfärdsstatens krav på att styra det sociala arbetet och dess handlingsutrymme. Det är inte så enkelt att arbeta för mobilisering och förändring av sociala ojämlikhetskapande strukturer, om man samtidigt professionellt och lojalt ska förvalta en social- och välfärdspolitik och lagstiftning som i kraft av sin politiska och organisatoriska utgångspunkt alltid kommer att och ska, vara utsatt för forskning och debatt om huruvida den bidrar till att minimera, upprätthålla eller skapa social ojämlikhet. Framtidsverkstaden som vi genomförde på termin 7 vid Socialhögskolan visade att studenterna förhåller sig mycket upplyst till de dilemman och frågor som följer av detta.

I Indien har det sociala arbetets organisering och förankring stått i förändring under senare år. Statens krav på att privata verksamheter ska använda 2 % av sin nettovinst till social förändring (CSR – Corporate Social Responsibility) innebär en ny, växande och attraktiv arbetsmarknad för socionomer. Såväl lärare som studenter vid TISS påpekade att det leder till liknande dilemman runt professionalitet och lojalitet för indiska socionomer. Så även om det finns stora skillnader i det sociala arbetet och dess betingelser mellan Indien och Sverige finns där också likheter som bildar gemensamma utgångspunkter för forskning, undervisning och debatt om det sociala arbetet och den riktning det utvecklas i.

REFERENSER

- Fahlgren, S., Johansson, A. & Mulinari, D. (2011). "Introduction: Challenging normalization processes in a neoliberal welfare state". I *Normalization and "Outsiderhood" – Feminist Readings of a Neoliberal Welfare State*. Benthamscience.com
- Jungk, R. & Müller, N. (1984) Håndbog i *Fremtidsværksted*. København. Politisk Revy.
- Mik Meyer, N. & Villadsen, K. (2013). *Power and welfare. Understanding Citizens' encounters with State Welfare*. London & New York. Routledge
- Sjöberg, S, Ramberee, K. & Jojo, B. (2015). "Collective empowerment: A comparative study of community work in Mumbai and Stockholm". I *International Journal of Social Welfare*. Vol 24 Issue 4 (364-375)

A photograph of a cluttered desk in a study or office. In the background, a computer monitor displays a website. To the right, a bookshelf is filled with books. The foreground is dominated by a large stack of papers, some yellowed, and a book. A white mug is visible on the left side of the desk. The overall scene suggests a busy, research-oriented environment.

Forskningens vardag

Några inblickar Socialhögskolans forskning

VARDAGEN I FOKUS

Rosmari Eliasson Lappalainen

Denna del av Årsboken vill ge en inblick i några av de forskningsprojekt som pågår hos oss. Socialt arbete är ett flervetenskapligt ämne och det pågår en mångfald av forskning, som ur olika perspektiv och med olika metoder belyser vad vi kan samla under den vida beteckningen "sociala problem". Det är vanligt att vi kategoriserar forskning så att den rör sig på olika nivåer. Den kan fokusera samhällsliga strukturer och politik, institutioner och organisatoriska förhållanden eller individer och mellanmännsliga relationer. En del håller sig strikt på "sin" nivå, andra rör sig mellan dessa "nivåer", för att försöka förstå, begripa, förklara.

Den amerikanske sociologen C Wright Mills (1985) formulerade samhällsvetarens uppgift ungefär så att det handlar om att översätta människors personliga bekymmer till allmänna problem.¹ Ibland kan forskaren starta i människors individuella upplevelser och därifrån försöka urskilja vilka samhällsliga eller institutionella ramar och normer de lever under. Vi kan också gå den andra vägen, att från studier av samhällsliga förhållanden och institutionella strukturer försöka begripa oss på människors vardagliga bekymmer, deras subjektiva erfarenheter och upplevelser.

I vart fall finns det en stark ådra inom samhällsvetenskapen som inte betraktar vardagen som en "banalitet", utan som ett nav vi som forskare (och människor) rör oss i och omkring. (Eliasson & Szebehely 2008)

När vi nu inför årsboken frågade några av institutionens medarbetare om de ville ge en inblick i sin (tidigare eller pågående) forskning, bad vi dem lyfta fram sådant som ringar in vardagslivsproblematik inom deras olika forskningsområden. Vi bad också om ett personligt anslag vad gällde egna erfarenheter som forskare och en mindre formaliserad form än vad som krävs för till exempel publicering i internationella tidskrifter. Detta resulterade i att vi fått in fem bidrag som inte bara belyser olika parters vardag inom flera forskningsfält, utan också forskarens egen vardag.

Vi tycker att vi fått fram en fin liten bukett av texter, som det varit en glädje att plocka samman. Texterna har skrivits av disputerade lärare och doktorander, de speglar olika stadier av forskningsprocessen och ganska så olika forskningsområden, perspektiv och tillvägagångssätt.

Vi har valt att lägga *Kristina Göranssons* "Etnografisk familjeforskning. Föräldrars pedagogiska omsorgsarbete i Singapore" först, bland annat för att den bildar en snygg övergång från temat internationella och tvärkulturella perspektiv

¹ C Wright Mills mest kända, älskade och än i dag väldigt ofta refererade bok *The sociological imagination* kom ut i original 1959. Min sönderlästa svenska version *Den sociologiska visionen* kom ut 1971 på Prisma. Boken finns i nyutgåva från 1985 på Arkiv Förlag.

i Årsbokens förra avsnitt, det om utbildning. Kristina är en erfaren forskare som kommit att fortsätta och fördjupa ett kunskapssökande från sitt avhandlingsarbete. Texten ger en informativ insiderskildring av etnografisk metod och visar även på möjligheten att (med Kristinas egen formulering) ”synliggöra och analysera det lokala och vardagliga i relation till vidare ekonomiska, politiska och sociala processer.”

Nataliya Thell är doktorand och ger inblick i en delstudie i sitt pågående avhandlingsprojekt. I uppsatsen ”Att skapa mening i samtal om bekymmer” berättar hon om fenomenet expertrådgivning i massmedia och ger i ett exempel från Radiopsykologen i Sveriges Radios P1, en illustration av den metod som betecknas konversationsanalys (CA). Nataliya vill visa hur man genom ingående analys av ett samtal kan ifrågasätta vad som annars brukar tas för givet och därigenom avtäcka tysta sociala regler och kulturella normer.

Lupita Svensson har disputerat inom ett helt annat område än det hon här berättar om, ”En digitaliserad socialtjänst”. Hon har nämligen ”halkat in” på ett forskningsområde med för henne själv nya frågor – och även för socialtjänsten ganska så nya och okända fenomen. Lupita berättar om den fas som inleder de flesta forskningsprojekt, nämligen en genomgång av tidigare forskning. Vad vet vi redan och vad vet vi inte om detta fenomen? Hennes kunskapsöversikt belyser digitaliseringen som fenomen och dess konsekvenser i socialarbetares vardag. Det finns helt klart utrymme för fortsatt forskning.

Stig Linde tillhör dem som hållit kvar vid sitt intresse från doktorsavhandlingen, ideell organisering med fokus på kyrkan och särskilt diakonin. I Stigs text här, ”Vår dubbla verklighet – vardagslivets organiserade spänningar”, närmar han sig diakonins vardagsproblematiker utifrån försök att förstå motsägelsefulla institutionella logiker. Ett intressant tema, liksom i mycken annan forskning, är att det handlar om att ”främjliggöra” sig från det välbekanta; att frigöra sin blick från vad som först tycks vara vid handen. Stig ser teoretiskt ”begreppsliggörande” som en (om-)väg för att hitta tillbaka till vardagens bekymmer och dilemman. Han ger oss därmed också en snabblektion i klassisk sociologisk teori.

Efter dessa berättelser där några forskare, som kommit en bra bit på väg i sin forskarbana givit inblickar i sina resultat och reflektioner under resans gång, vänder vi oss så till en av våra doktorander *Christel Avendal*, som har mod och humor nog att beskriva, hur knöligt det kan vara på startbanan. Allting går liksom inte på räls, när man valt forskarbanan (T.o.m. SJ kan vara ett säkrare kort.). Christel beskriver i sin text ”En forskares irrfärder” upptakten av sitt avhandlingsprojekt, där hon ville förstå sig på ungdomars tillvaro ”ute” på landsbygden. Vi får här (liksom i Kristinas inledande text) ett exempel på etnografisk metod, en forskningstradition som finns som ett starkt stråk i forskning i socialt arbete, allt sedan Chicagoskolans storhetstid för hundra år sedan.² Men

² Till Chicagoskolans kännetecken hörde deras fältstudier och deltagande observationer, forskarna ”hängde på gatan” och närmade sig stadens offentliga rum med liknande metoder som antropologer närmast sig främmande kulturer. De strävade efter att se tillvaron ur de studerades perspektiv, men använde sig också av statistik och demografiska data, för att urskilja sociala och ekonomiska förhållanden. Se t ex Andersson 2003.

Christel hittade inga ungdomar vid korvkiosken i den där lilla staden, och ingen annanstans heller i stadens offentliga rum. I varje fall ingen som kunde släppa sin mobil för en intervju. Vad driver en forskare vidare i det läget? Christels text ger en insiderskildring av en forskares egna vardagsbekymmer och vedermödor. Läs och begrunda, med nöje.

Meningen med Årsboken är väl främst att den ska vara del i vårt ansikte utåt, vad sysslar vi egentligen med på Socialhögskolan? Men jag misstänker att det inte bara är jag, som sedan ett bra tag pensionerad professor, som inte har koll på allt som händer och sker. Mycket publiceras på olika håll, bland annat i internationella tidskrifter. Men vem läser alla dessa publikationer, om de inte råkar beröra ens eget forskningsområde? Vad vet vi om vad den disputerade läraren eller doktoranden i rummet bredvid ägnar sina forskarmödor åt?

Jag är tacksam över att jag blev inbjuden som gästredaktör i detta projekt och att jag fick lära känna några av dessa engagerade yngre forskare, vars arbete jag visste så lite om, se dem mötas och engagera sig i varandras frågor under de träffar vi haft på vägen. Så länge jag ser forskare bry sig om varandras arbete, hyser jag gott hopp om en samhällsvetenskap som drivs av nyfikenhet och vetgirighet.

Vi är glada över att kunna presentera några exempel på forskning om vardagsverkligheter, under en upptäcktsresa som sträcker sig från ambitiöst mödraskap i Singapore till ett bord med lite hängiga ungdomar på en fritidsgård i svensk småstad.

REFERENSER

- Andersson, Oscar. (2003). *Chicagoskolan. Institutionaliseringsen, idétraditionen & vetenskapen*. (akad avh) Lunds universitet: Sociologiska institutionen.
- Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Szebehely, Marta. (2008). *Vardagslivsforskning*.
- I Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red), *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Mills, C Wright. (1985). *Den sociologiska visionen*. Lund: Arkiv.

Etnografisk familjeforskning

FÖRÄLDRARS PEDAGOGISKA OMSORGSARBETE I SINGAPORE

Kristina Göransson

Jag är socialantropolog och har varit verksam som universitetslektor vid Socialhögskolan sedan 2008. I min forskning har jag studerat olika aspekter av familjers vardag och dynamiken mellan äldre och yngre generationer. Min doktorsavhandling var en etnografisk studie av generationsförhållanden och samhällsförändring bland kinesiska medelklassfamiljer i Singapore (Göransson 2006). Jag har genomfört flera längre fältstudier i Singapore, där jag har undersökt hur roller och relationer inom familjen utmanas, reproduceras och omförhandlas mot bakgrund av den omvälvande modernisering landet har genomgått sedan 1970-talet¹. På mindre än tre decennier etablerade sig Singapore som en ekonomiskt framgångsrik stat med en högutbildad befolkning. Denna dramatiska utveckling har resulterat i en komplex generationsklyfta, där äldre och yngre generationers förutsättningar och erfarenheter skiljer sig markant. Trots dessa slitningar kan vi se att både formella och informella förväntningar och skyldigheter mellan generationerna spelar en fortsatt viktig roll.

Singapore skiljer sig i många avseenden från Sverige vad gäller synen på familjens betydelse. Singapores välfärdssystem utgår ifrån att familjen bär det yttersta ansvaret för både äldre och yngre medlemmar. Det är exempelvis lagstiftat att vuxna barn är skyldiga att försörja sina gamla föräldrar om de saknar resurser att försörja sig själva. Generationsboende är fortfarande vanligt förekommande, om än i en nedåtgående trend. Samtidigt innebär avsaknaden av en generös föräldraförsäkring och en begränsad offentlig barnomsorg att många familjer är beroende av att mor- eller farföräldrar tar hand om barnbarnen. Men det faktum att generationskontraktet är så pass betydelsefullt i dagens Singapore betyder inte att det fungerar friktionsfritt. Samtidigt som vi kan se många exempel på kontakter över generationsgränser finns det tydliga spänningar, inte minst vad gäller föreställningar och praktiker rörande föräldrars engagemang i sina barns utveckling och utbildning. Detta kommer jag att belysa närmare lite längre ner.

DET FRÄMMANDE OCH DET FAMILJÄRA

Min forskning präglas som synes av internationella och tvärkulturella perspektiv. Dessa perspektiv har fram till nyligen varit förhållandevis perifera i socialvetenskaplig forskning, men fått en viktigare plats i takt med att sociala problem i allt högre utsträckning förstås i relation till globala processer. Kunskap om hur välfärd organiseras i andra delar av världen bidrar till en mer nyanserad för-

¹ Singapore är en liten önation belägen vid Malaysias södra spets. Befolkning är i huvudsak av kinesisk, malajisk och tamilskt ursprung. Denna mångkulturella sammansättning är resultatet av en intensiv arbetskraftsinvandring under arton- och tidigt nittonhundratalet, då Singapore var brittisk koloni. Singapore blev självständig stat 1965 och är idag det rikaste landet i Sydostasien.

ståelse av exempelvis svensk socialpolitik och det sociala arbetets förutsättningar i Sverige. Att undersöka och problematisera effekter av globala processer med hjälp av etnografiska metoder ger en unik möjlighet att synliggöra och analysera hur dessa processer påverkar människors vardagsliv på lokal nivå.

Etnografisk metod utmärks av att forskaren strävar efter att anta en *no-visroll* i förhållande till sitt undersökningsområde. Då etnografens mål är att begripliggöra kulturella praktiker och föreställningar utifrån studiesubjektens perspektiv är det viktigt för etnografen att utmana sin förförståelse genom att *lära* av sina informanter. Samtidigt som det kan vara enklare att anta en sådan novisroll när vi möter det annorlunda eller främmande, såsom familjers vardag i Singapore, är denna inställning till kunskap och lärande möjlig att framma oavsett om vi går runt knuten eller reser till andra sidan jordklotet; det vill säga, etnografen måste kunna pendla mellan att betrakta något främmande som om det *vore* familjärt, och, tvärtom, betrakta något familjärt som om det *vore* främmande (se t ex antropologen Hortense Powdermakers klassiska bok om etnografiska fältarbeten, *Stranger and Friend: The Way of an Anthropologist*, 1966). Denna förmåga är viktig även i praktiskt socialt arbete, då socionomen förväntas kunna lyssna och lära av de människor som söker hjälp och stöd. Dessa människor är experter på sina egna liv och för att en hjälpsats ska fungera behöver en blivande socionom träna sig i förmågan att ta tillvara klienternas kunskap och erfarenheter.

FÖRÄLDRARS PEDAGOGISKA OMSORGSARBETE I SINGAPORE

Ett viktigt empiriskt fält i min senare forskning handlar om föräldrars materiella och emotionella investeringar i sina barns skolgång och utveckling, vilken mening dessa investeringar tillskrivs, och dess konsekvenser för familjeliv, föräldraskap och genus. Jag har genomfört två etnografiska fältarbeten i Singapore (2012 och 2015) som specifikt utforskar medelklassföräldrars pedagogiska omsorgsarbete. Barns utbildning är en viktig fråga i stora delar av det moderna

Singapore är ett av världens till ytan minsta länder. Att bygga på höjden är nödvändigt. Majoriteten av invånarna bor i den här typen av lägenhetskomplex. Inte sällan bor mor- och farföräldrar i samma hushåll som vuxna barn och barnbarn, eller i eget hushåll i samma område. Staten subventionerar sådana boendearrangemang i sin strävan att stärka den utvidgade familjensfunktion.

Foto: Kristina Göransson

Asien, inte minst i Singapore där utbildningssystemet är synnerligen konkurrensinriktat. Akademiska meriter ses som den primära vägen till social mobilitet och framgång. Denna föreställning är en viktig drivkraft bakom de investeringar som föräldrar gör i sina barns formella skolgång, precis som privat undervisning utanför skoltid. Rådande utbildningspolitik, liksom befolknings- och arbetsmarknadspolitik, utgör en viktig komponent i förståelsen av singaporianska föräldrars inställning till barns utbildning. Singapore är ett till ytan väldigt litet land med (åtminstone enligt gängse uppfattning) få naturtillgångar, en omständighet som ofta betonas av staten för att förklara eller rättfärdiga olika politiska beslut. Berättelsen om Singapore som sårbart och utsatt har dominerat den politiska diskursen ända sedan självständigheten 1965. Enligt denna berättelse är Singapore helt beroende av att locka till sig multinationella företag och utländsk spetskompetens, liksom att fostra en duglig och kompetent befolkning. I ett sådant sammanhang blir utbildning oerhört centralt. Det är inte förvånande att Singapore låg i topp i samtliga ämnen i den senaste PISA-undersökningen, som mäter 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap. Genom att etnografiskt utforska föräldrars investeringar i barns skolgång kan vi generera kunskap om hur människor utmanar, omförhandlar och/eller reproducerar ideologier om ”befolkningskvalitet”, utbildning och social mobilitet i sin vardag.

Singaporianska medelklassföräldrar beskriver ofta sig själva som ”involverade”. När jag frågar vad det innebär att vara en involverad förälder framhåller mina informanter att det handlar om att ta sina barns utveckling och utbildning på allvar, exempelvis genom att informera sig om barns emotionella och kognitiva utveckling och behov, pedagogiska modeller och redskap, och vilka skolor och förskolor som bäst främjar barnens lärande. Föreställningen om involverat föräldraskap påminner mycket om sociologen Sharon Hays’ analys av det ideologiska ramverk som omgärdar moderskapet i dagens amerikanska

En burk med mjölkpulver för barn som finns i de flesta mataffärer och apotek i Singapore. Texten och bilderna på burken antyder att produkten främjar barnets kognitiva utveckling. På framsidan finns en bild av en teddybjörn med examenshatt och produktens namn är ”Gain IQ”. Läser vi det finstilta ser vi att IQ här står för ”intestinal quality” (ungefär: tarmkvalitet) men det råder inget tvivel om att de flesta associerar förkortningen IQ med intelligens.

Foto: Kristina Göransson

samhälle (Hays 1996). Utmärkande här är normen om ”intensive mothering”, enligt vilken mödrar i synnerhet förväntas investera enorma mängder tid, energi, känslor och ekonomiska resurser i sina barns uppväxt. Det finns alltså en tydlig genusdimension här på så vis att mammor axlar det tyngsta praktiska ansvaret, vilket även är fallet i mina egna studier. Antropologen Charlotte Faircloth (2014) menar att intensiva föräldrastilar måste förstås i relation till en modern föreställning om barn och barndom, där barn ses som sårbara varelser vars framtid är beroende av att föräldrarna engagerar sig och ger dem förutsättningar att lyckas. Fenomenet involverade föräldrar är givetvis också en klassfråga (jfr Lareau 2003), eftersom det förutsätter ett visst ekonomiskt och socialt kapital.

”MAMMAPRENÖREN”

ATT KOMBINERA MODERSKAP OCH ENTREPRENÖRSKAP FÖR BARNENS SKULL

Under mitt senaste fältarbete 2015 studerade jag fenomenet ”mammaprenörer” (se Göransson 2016). Begreppet mammaprenör refererar till (oftast) välutbildade (medelklass) kvinnor som väljer bort heltidsjobb och istället startar mindre företag – de blir entreprenörer – i syfte att frigöra tid för sina barn. Begreppet mammaprenör är inte nytt, och inte heller typiskt för Singapore. Däremot är det tydligt att begreppet har etablerat sig i Singapore bara under de senaste tre eller fyra åren. Det finns nu en årlig ”Mumpreneur of the Year Award” som uppmärksammar kvinnor som på ett framgångsrikt sätt kombinerar entreprenörskap och moderskap. Det finns också olika nätverk och stödresurser för aspirerande mammaprenörer.

Utmärkande för de mammor som deltog i min studie är att de inte ser sig som traditionella hemmafruar; samtidigt som de vill ägna mer tid åt sina barn påtalar de ofta att de vill fortsätta göra något som är intellektuellt stimulerande, eller ”meningsfullt”. Medan mitt empiriska material uppvisar en stor variation vad gäller företagets storlek och framgång – allt från små nätbutiker till mer storskaliga verksamheter – motiverade samtliga informanter beslutet att lämna sina heltidsanställningar med att de vill bli ”bättre mammor”. Utmärkande är även att de ser som sin huvudsakliga uppgift att bistå barnen *emotionellt* och *pedagogiskt*, medan enklare omsorgsarbete, såsom matlagning, ofta överläts till hembiträden eller mor- och farföräldrar.² Som jag nämnde ovan förutsätter ett sådant arrangemang ett visst kapital. De kvinnor som deltog i min studie hade möjlighet att säga upp sig från sina heltidsjobb för att deras partners inkomst ansågs tillräcklig för att täcka familjens behov (det kan här nämnas att Singapore är en av världens dyraste städer att leva i och att många familjer är beroende av två inkomster). Mitt empiriska material vittnar också om en spänning som

² Hembiträden är vanligt förekommande i singaporienska medelklassfamiljer, vilket måste förstås mot bakgrund av att singaporienska staten har underlättat för familjer att anställa hembiträden från fattigare länder i regionen, främst Indonesien och Filipinerna. Det faktum att denna form av sysslor nu delegeras till hembiträden förändrar inte omständigheten att omsorgs- och hushållsarbete huvudsakligen åläggs kvinnor; ansvaret har enbart förflyttats till en annan grupp kvinnor.

tycks vara inbyggd i rollen som mammaprenör. Å ena sidan vill mammaprenören frigöra tid för sina barn, å andra sidan finns ”risken” att företaget växer så pass mycket att det kräver mer tid än vad som ursprungligen var tanken. Detta kan visserligen ses som ett kärt besvär men flera av mina informanter beskrev det som ett dilemma.

FÖRÄLDERN SOM EXPERT

En av mina informanter, trebarnsmamman Pauline, bestämde sig för att lämna sin karriär i finanssektorn bakom sig när hennes äldste son skulle börja i grundskolan. Pauline hade sedan länge varit intresserad av brädspel. Hon bestämde sig för att starta en webbutik som säljer brädspel och pedagogiska leksaker för barn, en verksamhet som gör det möjligt för henne att arbeta hemifrån med flexibla arbetstider. ”Valet att sluta jobba var faktiskt en konsekvens av det konkurrensinriktade utbildningssystemet” förklarade Pauline. ”Vi tycker att det är viktigt för barnen, så vi valde att göra denna uppoffring [att sluta jobba] för att stanna hemma och vägleda dem.” Paulines make Jason, som är högstadielärare, stöder beslutet fullt ut. Även om deras hushållsinkomst har minskat, är de helt överens om att det är bäst för barnen att Pauline är hemma så mycket som möjligt. Det ligger nära till hands att betrakta dessa involverade föräldrar som rationella konsumenter på utbildningsmarknaden, men en sådan tolkning förbiser de känslomässiga och moraliska aspekter som präglar föräldrarnas pedagogiska omsorgsarbete samt det faktum att detta omsorgsarbete till största delen axlas av mödrar.

Under mitt fältarbete fick jag ta del av många berättelser som liknande Paulines. Mödrar väljer att starta egna företag, arbeta deltid i stället för heltid, eller helt enkelt sluta lönearbeta, för att kunna stödja sina barn i skolarbetet. Liksom många andra familjer har Pauline och hennes man anställt ett hembiträde vars uppgift är att sköta enklare hushållssysslor, vilket gör att Pauline kan ägna sig åt att ”coacha” barnen. Jag menar att detta fenomen speglar en slags omtolkning av föräldraskapet, genom att det handlar alltmer om att fungera som en katalysator och stöd i barnens utveckling och utbildning, och allt mindre om mer praktisk omvårdnad, såsom att laga mat och tvätta barnens kläder. De sysslor eller ansvarsområden som förknippas med föräldraskapet har stratifierats, på så vis att vissa sysslor ses som viktigare än andra och att dessa viktigare sysslor kräver en viss kompetens. Föräldrar förväntas inte bara lyssna på experter; de förväntas göra sig *själva* till experter på barns utveckling, ta del av nya rön och aktivt söka kunskap som kan hjälpa dem att bli mer kompetenta föräldrar. Här är det också intressant att notera att även mor- och farföräldrar, eller överlag äldre generationer, ses som alltför konservativa och föråldrade i sin syn på barnuppfostran. Denna expertorienterade syn på föräldraskap var tydlig i mina samtal med Pauline.

När Pauline och Jasonsson var ett par år gammal föddes deras tvillingar. Fram tills dess hade Jasons föräldrar hjälpt till vid behov, men nu flyttade de in permanent hos Pauline och Jason för att kunna ta hand om alla tre barnen på daglig basis när Pauline återvände till arbetet. Så småningom bestämde sig dock Pauline och Jason för att skriva in sin förstfödda son på en förskola eftersom de oroade sig för att han inte fick tillräckligt med stimulans och uppmärksamhet hemma då farmor var fullt upptagen med att ta hand om tvillingarna. Pauline förklarade också att pedagogerna på förskolan har mer kunskap om barns behov och utveckling än farföräldrarna. Sedermera började även tvillingarna i samma förskola och farföräldrarna flyttade tillbaka till sin egen lägenhet.

Att dagens föräldrar ser äldre generationers metoder som föråldrade är inte unikt för Singapore utan snarare ett globalt fenomen. Den expertorienterade synen på föräldraskap finner vi även i dagens Sverige men den tar sig något annorlunda uttryck eftersom beroendet mellan generationer är mer informellt och mindre synligt här än i exempelvis Singapore. Vårt pensionssystem och väl utbyggda barnomsorg gör oss i teorin mindre beroende av informella stödstrukturer såsom släkt och vänner även om mor- och farföräldrar utgör ett viktigt stöd i vardagen för många familjer även i Sverige.

AVSLUTNING

Inledningsvis påpekade jag att internationella och tvärkulturella perspektiv på senare år har fått en mer framträdande plats i socialvetenskaplig forskning. Att undersöka och problematisera familjers vardag med etnografiska metoder ger en unik möjlighet att synliggöra och analysera det lokala och vardagliga i relation till vidare ekonomiska, politiska och sociala processer. Föräldrapraktiker måste således förstås i relation till specifika välfärdsregimer och kulturella traditioner. Ett exempel är singaporienska medelklassföräldrars pedagogiska omsorgsarbete. Deras strategier måste begripas mot bakgrund av ett utbildningssystem som är extremt konkurrensinriktat, där elever delas in i grupper baserade på prestation redan i ung ålder, och där privatlektioner utanför skoltid är utbrett och upptar en stor del av barns och föräldrars vardag och ekonomiska resurser. Synen på utbildning och social mobilitet är i sin tur sammanflätad med den dominerande berättelsen om Singapore som ett sårbart land helt och hållet beroende av en kompetent och välutbildad befolkning. De ”intensiva” föräldrastilar jag har beskrivit i detta kapitel tycks reproducera existerande maktrelationer både inom och utanför familjen; inom familjen för att studier har visat att mödrar axlar merparten av det pedagogiska omsorgsarbetet och utanför familjen eftersom det förutsätter ett visst ekonomiskt och socialt kapital. Därmed missgynnas grupper som saknar resurser och möjlighet att stödja barnen pedagogiskt. Samtidigt måste vi synliggöra de känslomässiga och moraliska aspekterna av föräldrars pedagogiska omsorgsarbete, där exempelvis kvinnors val att sluta lönearbete speglar en strävan att bli ”bättre mammor”, genom att i större utsträckning ägna sig åt att främja barnens utveckling och utbildning.

REFERENSER

- Faircloth, Charlotte (2014). Intensive Parenting and the Expansion of Parenting. I: Ellie Lee, Jennie Bristow & Charlotte Faircloth (red.) *Parenting Culture Studies*, s. 25–50. [Online] <http://www.palgraveconnect.com/pc/doi/10.1057/9781137304612.0008> (2016-12-10).
- Göransson, Kristina (2006). Conflicts and Contracts: *Chinese Intergenerational Relations in Modern Singapore*. Doktorsavhandling. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Göransson, Kristina (2016). 'The Mumpreneur': Intensive Motherhood, Maternal Identity and the Meaning of Educational Work in Singapore. *Intersections: Gender and Sexuality in Asia and the Pacific*, 39 (juli 2016) [Online] <http://intersections.anu.edu.au/issue39/goransson.pdf> (2016-12-10).
- Hays, Sharon (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lareau, Annette (2003). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley: University of California Press.
- Powdermaker, Hortense (1966). *Stranger and Friend: The Way of an Anthropologist*. New York: Norton.

Att skapa mening i samtal om bekymmer

EN STUDIE AV RADIOPSYKOLOGEN

Nataliya Thell

I våra vardagliga liv är vi tvungna att hantera olika slags bekymmer och svårigheter. Ibland klarar vi dem själva, men ofta söker vi hjälp hos specialister såsom läkare, advokater eller psykologer. I det moderna (framförallt västerländska) samhället – som ibland kallas för ett 'expertsamhälle' – är hjälp högt specialiserad och man uppmanas att kontakta vissa relevanta specialister när det gäller särskilda problem. Därför är vi vana vid att anförtro oss till experter för att förstå och hitta sätt att hantera våra bekymmer och besvär. Om vi inte kan eller vill besöka den särskilda organisation där specialisten befinner sig (t.ex. sjukhuset) kan vi välja att söka professionell hjälp på nätet, via teve eller radio, exempelvis i TV-programmet *Fråga doktorn* eller hos P1:s *Radiopsykologen*.

I samtalet med specialisten beskriver hjälpsökanden först sina bekymmer, varefter specialisten försöker hjälpa till med att formulera problemet (t.ex. i form av en diagnos) och att hitta lösningar. Därigenom skapas en förståelse för hjälpsökandens bekymmer och lösningarna konstrueras i samspillet med experten. Med ett sociologiskt språkbruk, kan man säga att hjälpsökandens *bekymmer* omvandlas till ett särskilt *problem* i samtalet med specialisten. Problemformuleringen möjliggör rekommendationer av specifika åtgärder och behandlingar. Det ofta diffusa bekymret omvandlas till ett konkret problem genom språket, det vill säga genom en omformulering av bekymrets beskrivning, dess klassificering och kategorisering. Till exempel kan klagomål på trötthet, sömnstörningar, nedstämdhet och ångest, av en specialist anses vara karakteristiska symptom. Följaktligen formuleras de om och kategoriseras som 'utmattningssyndrom' ('utbrändhet'). Detta i sin tur kan motivera sjukskrivning och rekommendation att förändra situationen på arbetsplatsen.

I detta kapitel beskriver jag en studie av samtal mellan specialisten och hjälpsökanden. Jag utgår från mitt doktorandprojekt och från en artikel som jag har publicerat tillsammans med min handledare Katarina Jacobsson.¹ Forskningsmaterialet är samtalen som utspelar sig i radio i det svenska programmet *Radiopsykologen*. Inringare – det vill säga de som ringer in till programmet – söker oftast hjälp med olika slags livsvårigheter och smärtsamma upplevelser såsom komplicerade familjerelationer, långvarig sorg eller traumatiska erfarenheter från barndomen, känslan av ensamhet, oro eller skuld. I programmet får inringarna samtala med en psykoterapeut i rollen av radiopsykologen. Forskningsintresset ligger i frågan om hur förståelse för inringarnas bekymmer växer fram i samtalen och hur lösningar på problemen konstrueras i samspillet med specialisten.

¹ Stort tack till Katarina Jacobsson och Arne Thell för kommentarer och förslag till revideringar samt hjälp med grammatiken.

Inledningsvis ger jag en översiktlig beskrivning av historiken bakom hjälpande samtal i radio. Sedan resonerar jag om meningsskapandet i rådgivnings- samt psykoterapeutiska samtal. Vidare förklaras det analytiska tillvägagångssättet som används i studien. Avslutningsvis ger jag ett exempel på samspelet och meningsskapandet i samtalen med radiopsykologen. Då zoomas samtalet in för att upptäcka hur samtalsparterna resonerar om inringarens bekymmer utifrån kulturella uppfattningar rörande ålder, eller med andra ord utifrån de förväntningar som väcks av det specifika skede i livsförloppet som inringaren befinner sig.

RÅDGVNING I MEDIER

De första rådgivningsradioprogrammen sändes i USA under 1950-talet. Redan från början utformades programmen som en dialog mellan specialister och publik. Psykologer, psykoterapeuter, psykiatrer och socialarbetare bjöds in i studion av programledare för att vara speciella gäster som lyssnar på inringares bekymmer och svarar på deras frågor. Redan under 1980-talet fanns liknande radioprogram i många andra länder, till exempel Taiwan, Puerto Rico, Frankrike, Israel, Australien och Tyskland. Programmen gick ut på att förmedla psykologisk kunskap och råd, såväl som att skapa en positiv bild av psykologirelaterade yrken.

I början kritiserades programmen hårt. Kritiken var riktad mot potentiella risker som rådgivning i medier antogs kunna innebära, såsom otillräcklig insikt i inringarnas problem och rådgivarens brist på specialutbildning i arbetet med medierna. 1977 förbjöd Amerikanska psykologförbundet i sin etiska kod att ge ”personifierade råd” i teve och radio. 1981 reviderades dock koden och förbudet togs bort. Psykologer tilläts nu att ge personlig rådgivning i teve och radio, men de uppmanades att avstå från diagnostiska formuleringar och direkt användning av psykoterapi.

Samtidigt kunde påbörjad forskning visa positiva effekter av programmen för både inringare och radiolyssnare. Därmed beskrevs radiorådgivning som en värdefull och lättillgänglig källa till användbara – eller åtminstone upplysande – råd som dessutom skapade en positiv bild av de rådgivande experterna. Till exempel i Bouhoutsos och kollegors studie (1986) om rådgivning i radio rapporterar man att inringarna till programmet fick emotionellt stöd, personlig rådgivning, bättre förståelse för sin livssituation och en känsla av lättnad efter att ha pratat om sina bekymmer. En annan studie (Raviv 1993) visar att inte bara inringarna utan även radiolyssnarna uppfattade programmen som en källa till hjälp och stöd.

Erkännandet och spridningen av rådgivning via olika medier är nu omfattande. Idag kan människor söka professionella råd och stöd för sina livsvårigheter och besvär hos specialister i radio och teve såväl som i tidningar och på internet.

MENINGSSKAPANDET I PSYKOTERAPEUTISKA SAMTAL

Rådgivningssamtal på radio och teve kan se olika ut – man kan kontakta rådgivare direkt genom att ringa till programmet eller man kan skriva till programmet

och låta programledare rikta frågan till experten (t.ex. genom att läsa brevet). Beroende på program kan inringare få mer eller mindre tid för att beskriva sitt problem och ställa frågan och för att tillsammans med experten samtala om och diskutera problemet. Programmet *Radiopsykologen*, som denna text handlar om, sänder halvtimmeslånga samtal mellan radiopsykologen och människor som har kontaktat programmet. Under denna halvtimme får lyssnarna höra en dialog där inringaren berättar om sina besvär och svårigheter medan radiopsykologen ställer frågor samt föreslår tolkningar av det som inringaren beskriver. I detta avseende liknar samtalen med radiopsykologen psykoterapeutiska samtal, det vill säga samtal där experten uppmanar till introspektion och självanalys och på så sätt hjälper klienten att utforska sina upplevelser och erfarenheter. Således kan samtal i *Radiopsykologen* jämföras med komprimerade former av psykoterapi såsom en-sessionsterapi där psykoterapeutiskt arbete påbörjas och avslutas inom ett och samma möte.²

På samma sätt som andra hjälpande samtal innefattar dialogen med psykoterapeuten en omformulering av hjälpsökandens bekymmer till ett särskilt problem. Omformuleringsprocessen i psykoterapeutiska samtal och psykosocial rådgivning är dock inte lika rätlinjig som i till exempel ett samtal mellan läkare och patient, där läkaren 'översätter' patientens besvär till en diagnos. I det psykoterapeutiska samtalet sker omvandlingen mer subtilt. Trots detta visar forskning att problemformuleringen utgör en väsentlig del av det psykoterapeutiska arbetet och kan vara dess huvudsakliga resultat (t.ex. Davis 1986; Hodges 2002). Till exempel brukar psykoterapeuter och rådgivare utmana och omstrukturera hjälpsökandens beskrivning av bekymren för att flytta fokus från klagomål på andra (såsom familjemedlemmar) till hjälpsökandens eget beteende och egenskaper (Antaki, Barnes & Leudar 2005). Samtidigt är hjälpsökanden inte en passiv observatör av psykoterapeutens arbete utan han eller hon deltar aktivt och samarbetar med specialisten genom att hålla med eller förneka de tolkningar som föreslås. I det psykoterapeutiska samtalet skapar experten och hjälpsökanden tillsammans en ny definition av den senares livssituation vilken inkorporerar expertens tolkning.

Mitt intresse kretsar kring hur problemformuleringen sker i det psykoterapeutiska samtalet. Vilka tolkningsramar präglar förståelsen av hjälpsökandens bekymmer och hur skapas den i dialogen med specialisten? Ett rimligt (och kanske förväntat) svar på frågan borde vara att förståelsen skapas på basis av expertens professionella teorier och kunskaper om människans natur. I vår studie upptäckte vi dock att specialisten och hjälpsökaren ofta resonerar om hjälpsökarens bekymmer även utifrån kulturellt präglade uppfattningar som de delar och tar för givet, det vill säga utifrån 'folklig' kunskap snarare än professionell. Hur detta sker ska jag visa mer i detalj nedan. Men först några ord om studiens metodologiska och analytiska utgångspunkter.

² Seiving (2015) har genomfört en sådan jämförelse i sitt examensarbete.

DET ANALYTISKA TILLVÄGAGÅNGSSÄTTET

För att få svar på min forskningsfråga genomför jag en detaljerad analys av samtalen mellan radiopsykologen och inringare till programmet. Det analytiska tillvägagångssättet kallas konversationsanalys³ och innebär en analys av hur människor använder språket för att samtala med varandra och hur de når delad förståelse av vad de menar. Konversationsanalytiker använder inspelade samtal som de lyssnar på, transkriberar och analyserar – ofta tillsammans med flera forskare. Samtalen transkriberas noggrant eftersom mening inte bara skapas genom ord utan också genom till exempel intonation, betoning på särskilda ord och pauser: forskaren markerar tystnader och varaktigheten hos dessa, tonhöjdsvariation, överlappande tal, logisk betoning samt andra extralingvistiska signaler. Den centrala frågan som vägleder analysen är: ”Varför kommer detta nu?”. Det vill säga varför det här yttrandet uppstår i den här formen just här i samtalet. Denna strategi hjälper forskaren att ifrågasätta vad som annars brukar tas för givet, och därefter att avtäcka tysta sociala regler. Samtalarnas yttranden analyseras som handlingar, exempelvis inbjudan, råd, begäran, bedömning eller klagomål. Detta görs via rekonstruktion av samtalarnas egna uppfattningar av varandras repliker – uppfattningar som de demonstrerar i sina svar. Formuleringen ”Finns det socker kvar?” kan till exempel tolkas på olika sätt beroende på situationen. Svaret ”ja, lite” definierar den som en fråga, medan svaret ”ja, varsågod” preciserar den som en begäran.

Trots att analysen innebär en noggrann undersökning av kommunikativa detaljer, ligger det övergripande forskningssyftet inte i språkanalysen utan i hur samtalet reflekterar aktiviteter, praktiker, normer och ideologier som kan vara specifika för den här typen av samtal. Genom att studera hur människor samtalar med varandra kan forskare upptäcka hur sociala aktiviteter är organiserade och vilka regleringar som präglar dem, eller, som i mitt exempel nedan, vilka kulturella normer samtalsparterna delar och använder sig av för att genomföra sina uppdrag och nå sina mål i samtalet.

ÅLDER SOM TOLKNINGSRESURS I SAMTALET - EN ILLUSTRATION

I det följande ska jag illustrera hur mening av inringares bekymmer skapas i samtalet med radiopsykologen. Syftet är att visa hur resonemang om inringarens problem kan grundas i kulturellt delade uppfattningar om ålder snarare än exempelvis professionella, kliniska kategoriseringar.⁴

Från början när jag lyssnade på samtal i *Radiopsykologen* noterade jag att inringares ålder ofta nämndes i programmet. Jag misstänkte inledningsvis att det fanns särskilda syften med att beröra åldern – syften som kunde vara specifika för samtalen med radiopsykologen. Ålder hos inringare nämndes ju inte i andra radioprogram, till exempel när de ringde in för att önska något i ett musikradioprogram eller för att delta i en politisk debatt. Jag gjorde därför ett urval av

³ 'Conversation analysis' på engelska, förkortad 'CA'; se t.ex. Sidnell 2010.

⁴ En mer omfattande analys genomförs i Thell & Jacobsson, 2016.

Radiopsykologens samtal där inringarnas ålder togs upp, och analyserade dessa för att förstå vilken roll åldern spelade i samtalen.

Analysen visade att det ofta hänvisades till inringares ålder i samband med försök att definiera inringarnas problem och dess orsaker. Till exempel kunde radiopsykologen fråga om inringarens ålder idag och hur gammal hon eller han hade varit när någon traumatisk händelse hade uppstått. På detta sätt beräknades 'biografiskt avstånd' till den traumatiska händelsen och det upprättades en koppling mellan inringarens bekymmer och dennas tidigare erfarenheter. Jag fokuserade emellertid min analys på en annan aktivitet där inringarens ålder aktualiserades, nämligen fall där ålder användes för att avgöra inringarens tillhörighet i ålderskategorier såsom 'ung', 'gammal', 'tonåring' eller 'medelålders'. I dessa fall nämndes åldern för att framkalla förväntningar som associerades med kategorierna (d.v.s. hur man ska vara och bete sig i en viss ålder), för att därefter resonera om inringarens bekymmer mot bakgrund av dessa förväntningar.

Tidigare forskning har visat att vi brukar framkalla våra föreställningar om livsförlopp och dess stadier när vi försöker göra våra egna eller andras beteende och erfarenheter begripliga och meningsfulla (t.ex. Gubrium, Holstein & Buckholdt 1994; Rosenfeld & Gallagher, 2002). Genom att referera till vår egen eller andras ålder skapar vi förståelse för erfarenheterna i förhållande till tid. I det västerländska samhället föreställs livsförloppet som en linjär utveckling från barndomen och ungdomen genom vuxenlivet till den nedåtgående vägen mot ålderdom. Vuxenlivet framställs som uttryck för självständighet och autonomi, medan barndomen och ålderdomen gestaltas som marginella till vuxenlivet. Historiskt sett uppfanns till exempel barnbegreppet för att benämna en grupp av osjälvständiga och 'inkompetenta' sociala aktörer. När äldre människor jämförs med barn används begreppet metaforiskt för att konstruera äldre som osjälvständiga. Om någons ålder nämns i ett samtal framkallas samtidigt föreställningar om åldersgrupper och följaktligen även förväntningar och normer som associeras med den givna åldersgruppen, som exempelvis hur man ska klä sig, vilken slags frisyra man ska ha, och vilka sociala roller man får ikläda sig. Människor jämför gärna sina och andras beteenden mot den förväntade bilden och resonerar kring i vilken omfattning jämförelseobjekten är överensstämmande. Detta sätt att resonera kan användas både av lekmän och vissa yrkesmän – såsom psykiatrer, poliser, lärare, läkare och socialarbetare – för att urskilja normalitet och avvikelser.

I min studie upptäckte jag att radiopsykologen hänvisade till inringares ålder för att bilda kontraster mellan inringarnas livssituationer och vad som förväntades av dem med tanke på deras ålder. Kontrasterna gjorde att livssituationerna framstod som märkliga och att de rimligen borde ändras. På så sätt föreslogs åldersrelaterade tolkningar av inringarens bekymmer – tolkningar som grundades i åldersrelaterade normer. Tolkningarna innehöll även anvisningar till möjliga lösningar på problemen, eftersom normerna gav vägledning för hur

livssituationerna skulle behöva förändras. Nedan visar jag ett exempel på detta, där den ålderskategori som frammanas är 'tonåring'. Exemplet visar början på ett samtal där inringaren uttryckte att hon kände sig "otillräcklig" (se rad 2).

Att tolka symbolerna i exemplet nedan:

I	inringaren
RP	radiopsykologen
[]	överlappande tal
(1.2)	tystnad i sekunder
(.)	tystnad mindre än 0.2 sekund
<u>ord</u>	betonat ord
ORD	ord som uttalas högre
o:rd	förlängt ljud
.h	inandning
h.	utandning
ehh heh	skratt
?	stigande intonation
.	fallande eller final intonation
,	'fortsättande' intonation

- 01 RP vad vill du prata med mig om?
 02 I .hh ja det e det att jag känner mig o:tillräcklig (.) överallt,
 03 (1.2)
 04 I det spelar nästan ingen roll: vad jag gör:r eller: (.) HUR jag gör
 05 så: verkar det inte duga h. fö:r nån, .hh
 06 RP inte ens för dig själv?
 07 (0.8)
 08 I n::ej (.) speciellt inte för mig själv.

11 rader utelämnade

- 20 RP berätta mera.
 21 I ja: jag har ju alltid haft högra förväntningar för mig själv h.
 22 hm. å så: då har även mina kompisar å familj fått det .hh
 23 på grund av att jag har det själv.
 24 RP mhm menar du att du har skämt bort dem?
 25 (0.2)
 26 I .hjo ja på sätt å vis (.) har jag ju det (.) speciellt:

- 27 de närmaste syskona.
 28 RP **mhm hur gammal e du då?**
 29 I **nitton.**
 30 RP nitton å så har du syskon som e yngre? äldre? bägge delarna?
 31 I båda två.
 32 RP mm (.) både äldre å yngre?
 33 I a:
 34 RP mm
 35 I jag har ju i stort sett varit som en mamma för dem.

16 rader utelämnade

- 52 RP så du har vart som en förälder,
 53 I ja
 54 RP .hh
 55 I .h ganska mycket.
 56 (0.2)
 57 I å nu gör det ju inte så mycket när jag e förälder själv,
 58 (.) så (.) för nu har jag ett eget barn,
 59 (0.8)
 60 RP **Lisa⁵ jag märker att jag glömmer att du är nitton år,**
 61 (0.3)
 62 I ehh heh heh det e många som gör det.
 63 RP a jag förstår det (.) att det händer precis nu,
 64 (0.7)
 65 RP **du e tonåring fortfarande,**
 66 (0.6)
 67 I ja:
 68 RP å du pratar om saker som egentligen hör till vuxenvärlden,
 69 (0.6)
 70 RP **när [det gäller ansvar] och sånt.**
 71 I [ja:o:]
 72 (1.3)
 73 I det blir nog lätt så.
 74 (1.5)
 75 I jag har väl inte riktigt varit (.) barn och tonåring tror jag,
 76 (0.9)
 77 RP du har behövt och andra behövt dig till annat.
 78 I a:

⁵ Namnet är ändrat för att skydda inringarens anonymitet.

Radiopsykologen frågar inringaren om hennes ålder (rad 28) när inringaren berättar om sina syskon som hon tidigare tagit hand om (rad 24–27). Radiopsykologen gör en poäng av att han glömmer Lisas ålder (rad 60) – vilket han förstås inte gör, då han påtalar hennes ålder kort därefter (samma rad). Med sin kommentar uppmärksammar radiopsykologen att inringarens ålder står i kontrast till vad inringaren pratar om. Radiopsykologens kommentar följer nämligen inringarens replik om att hon har ett barn (rad 57–58), och kommentaren ger uttryck för uppfattningen att 19 år är en ålder som är för ung för att vara förälder. Inringaren svarar med skratt (rad 62) och bekräftar sedan att det är många som missuppfattar hennes ålder.

Radiopsykologen nämner även ålderskategorin – ’tonåring’ (rad 65). Kontrasten som radiopsykologen väcker står mellan inringarens unga ålder och det ansvarstagande som inringaren beskriver. På raderna 68 och 70 tillägger radiopsykologen förklaringen till det motsägelsefulla med inringarens ålder: hon pratar om ”saker som egentligen hör till vuxenvärlden”. På detta sätt formulerar radiopsykologen även en kontrast mellan tonårsåldern och vuxenåldern. Trots att en tonåring kan anses vara antingen barn eller vuxen, eller både/och menar radiopsykologen i detta sammanhang att en tonåring är barn snarare än vuxen. Eftersom barndomen kan anses vara en period av ’brist på ansvar’ bidrar kategoriseringen ’tonåring’ (och därmed fortfarande ett barn) till en kontrast mellan inringarens ålder och det ansvar hon åtar sig. Kontrasten bidrar till att bekräfta inringarens tanke att hon förväntar sig för mycket av sig själv (rad 21).

Samtidigt *omformulerar* radiopsykologen beskrivningen av inringarens livssituation. Medan inringaren hänvisade till sina personliga egenskaper som orsaken till hennes bekymmer (hon ”duger inte” och ”har för höga förväntningar på sig själv”), föreslår radiopsykologen att hon belastas med alldeles för mycket ansvar – ansvar som någon i hennes ålder inte förväntas ta. Den omformulerade beskrivningen medför att livssituationen behöver förändras och att det ansvar inringaren tar på sig behöver minskas. Senare i samtalet diskuteras hur inringaren kan lära sig att tänka mer på sig själv och hur hon kan diskutera situationen med sin sambo för att de ska hjälpas åt med hemarbetet.

SLUTORD

Exemplet ovan ger en inblick i hur förståelse av en inringares bekymmer kan skapas i samtal med radiopsykologen. Det visar hur människors position i livsförloppet kan användas som en tolkningsresurs i samtal om deras bekymmer. Genom att hänvisa till ålder frambringas förväntningar som associeras med en viss åldersgrupp. Således återopas allmänna kulturella kunskaper som delas inte bara av samtalsparterna utan även av radiolyssnarna. Samtidigt omformuleras beskrivningar av inringarnas livssituationer genom att orientera sig bort från personliga förklaringar (t.ex. ”jag duger inte”) mot kulturellt förankrade åldersrelaterade förklaringar (t.ex. ”en som är ung ska inte ta för tungt ansvar på sig”). På så sätt resonerar radiopsykologen och programmets inringare kring beteenden och upplevelser utifrån allmänna kulturella kunskaper om livsförlopp och ålder.

REFERENSER

- Antaki, C., Barnes, R., & Leudar, I. (2005). Diagnostic formulations in psychotherapy. *Discourse Studies*, 7(6), 627–647.
- Bouhoutsos, J. C., Goodchilds, J. D., & Huddy, L. (1986). Media psychology: An empirical study of radio call-in psychology programs. *Professional Psychology: Research and Practice*, 17(5), 408–414.
- Davis, K. (1986). The process of problem (re) formulation in psychotherapy. *Sociology of Health & Illness*, 8(1), 44–74.
- Gubrium, J. F., Holstein, J. A., & Buckholdt, D. R. (1994). *Constructing the life course*. New York: General Hall.
- Hodges, I. (2002). Moving beyond words: therapeutic discourse and ethical problematization. *Discourse Studies*, 4(4), 455–479.
- Raviv, A. (1993). Radio psychology: A comparison of listeners and non-listeners. *Journal of community & applied social psychology*, 3(3), 197–211.
- Rosenfeld, D., & Gallagher, E.B. (2002). The life course as an organizing principle and a socializing resource in modern medicine. *Advances in life course research*, 7, 357–390.
- Seiving, C. A. (2015). *Vad vill du ha min hjälp med? – En deskriptiv studie av radiopsykologens terapeutiska samtal*. Examensarbete. Psykologiska institutionen. Göteborgs universitet.
- Sidnell, J. (2010). *Conversation analysis: An introduction*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Thell, N., & Jacobsson, K. (2016). "And how old are you?": Age reference as an interpretative device in radio counselling. *Journal of Aging Studies*, 39, 31–43.

En digitaliserad socialtjänst

Lupita Svensson

Herrens vägar äro förunderliga står det i Bibeln, men så verkar det också vara för forskningen. Jag disputerade med en avhandling som handlade om krocken mellan rättsväsendet och socialtjänsten (Svensson 2006). Mer specifikt handlade den om krocken mellan olika rättsliga sfärer och hur lagen användes i praktiken. Därifrån till att forska om digitalisering kan verka som ett stort hopp. Det är det också. Trots det verkar det finnas gemensamma drag som förmodligen går att återfinna i mycket forskning i och om socialt arbete.

Mer eller mindre av en tillfällighet blev jag inplockad i ett projekt finansierat av Forte som handlade om sociala medier i professionella organisationer. Socialtjänsten var en av organisationerna och där kom min kompetens i socialt arbete bra till pass. Det ledde till forskningsmedel från Kronofogden med fokus på digitalisering och överskudsättning bland unga vuxna (Larsson, Svensson och Carlsson 2016). Och nu sitter jag här med pengar från Vinnova och Helsingborg stads Forsknings- och utvecklingsenhet för att beforska en digitaliserad socialtjänst. I det här sammanhanget innebär det framförallt att undersöka hur socialtjänstens myndighetsutövande funktioner inom Individ- och familjeomsorgens barnavård har och kan utvecklas med hjälp av digitaliserad teknik.

HELINGSBORG STAD - EN KOMMUN I FRAMKANT

Helsingborg stad är på hugget och vill gå i bräschen. Vinnova¹ var mer än villiga att hoppa på det tåget. "Stor potential att bli en föregångare för övriga kommuner i landet", slog de till med i motiveringen till vårt anslag.

Jag arbetar i projektet tillsammans med Stefan Larsson, som är docent i teknik och social förändring vid Lunds universitets Internetinstitut (LUii). Under hösten 2016 var vår främsta uppgift att göra omvärldsanalyser och vara ett stöd i att utforma ett utvecklingsprojekt om hur socialtjänsten skall kunna utveckla metoder att arbeta med barnavårdsutredningar med hjälp av den digitala tekniken. Projektet skall implementeras från 2017 och då följas av oss som forskare från start. Valet av myndighetsutövning och barnavård är en utmaning, Det är ganska snabbt avklarat att konstatera att de projekt och studier som gjorts i huvudsak har fokuserat på utförarsidan, det vill säga behandlingsmetoder, råd och stöd och information där digital teknik integrerats (se bl.a. Daneback 2016). Men att tänka sig att digitalisera myndighetsutövningen och utredandet väcker starka reaktioner.

DIGITALISERING OCH PROFESSIONELLA ORGANISATIONER

I projektet är vår uppgift att vara med som diskussionspartners i konstruerandet av projektet och att samla och redogöra för det aktuella kunskapsläget. Vi

¹ Innovationsmyndighet som bland annat beviljar forskningsanslag.

startade med en litteraturöversikt med fokus på internationell forskning om digitalisering och professionella organisationer. Denna text baserar sig därför i huvudsak på den litteraturstudie som inledde projektet, det vill säga den översikt över befintlig kunskap, där mycken forskning brukar börja. Vi har även genomfört en del intervjuer som del i den omvärldsanalys som jag återkommer till kort i slutet av texten.

Resultatet av kunskapsöversikten gav oss många viktiga insikter för det fortsatta arbetet. En tillbakablick visar att sedan början av 1980-talet har digital teknik i professionella organisationer ständigt ökat i betydelse. Till att börja med handlade det i huvudsak om användandet av databaser. Men sedan 1990-talet handlar det i allt högre utsträckning om internetbaserade strukturer. Det är idag svårt att tänka sig ett yrkesliv utan e-post och ändå är det inte mer än 15 år sedan e-posten etablerades i arbetslivet. Få förändringar av yrkeslivet har gått lika snabbt och varit lika genomgripande som digitaliseringsprocessen. Idag är de flesta professionella organisationer starkt påverkade av olika digitala dynamiska system. Insikten om att dessa system påverkar olika aspekter vad gäller organisationernas förutsättningar och funktioner är idag tämligen väl förankrad (Bowker et al. 1997). Sedan bara några år tillbaka har den digitala utvecklingen tagit ytterligare ett stort kliv framåt genom framväxten av social media. Det finns anledning att överväga huruvida sociala medier kommer att spela en lika stor roll för professionella organisationer i Sverige framöver som e-posten gör idag.

När digital teknik och digitala tjänster infördes i arbetslivet under 1980/90-talen användes denna teknik framförallt som ett sätt för ledningen att styra och kontrollera arbetet. Vad man kan betrakta som den första digitaliseringsvågen medförde fler arbetsuppgifter av rapporterande karaktär samt fler krångliga processer ovanpå befintliga. Digital teknik skapades och köptes in med utgångspunkt i ledningens behov. Ett problem var att ledningens behov och programkoden i sin design var dåligt matchade mot slutanvändarnas behov och krav. Konsekvenserna är väldokumenterade inom det interdisciplinära forskningsområdet Computer Supported Cooperative Work (Bowker et al. 1997). Flera av de studier som Bowker et al. lyfter fram visar hur användarna blev tvungna att konstruera olika typer av omvägar för att kunna genomföra sitt arbete, oftast i det dolda för ledningen. Denna för användarna oflexibla digitalisering av arbetslivet var också en direkt orsak till att den så kallade skandinaviska skolan växte fram (Ehn 1988; Greenbaum & Kyng 1991) som värnade om en demokratisk digitalisering av arbetsplatserna (andra vågens digitalisering). Utvecklingen av det tvärvetenskapliga forskningsområdet Participatory Design (PD) (Kensing 2003) är också en reaktion på den första digitaliseringsvågen.

Konsekvenserna av den andra digitaliseringsvågen för arbetsmiljö, professionella identiteter, organisatoriskt lärande samt lednings- och maktstrukturer är svåra att överblicka. Till exempel så har kommunikationsmönster och sociala strukturer som tidigare associerats med fritidsverksamheter tagit sig in i arbets-

livet, vilket med all sannolikhet påverkar olika aspekter av organisationers förutsättningar och funktion. För användare kan det upplevas som att internet flödar in på våra arbetsplatser utan urskiljning vad gäller privat- och arbetsliv. Sociala medier förändrar också synen på integritet och tillgänglighet eftersom teknikens möjligheter ifrågasätter och förändrar tidigare uppdelningar och gränsdragningar. Att användarna placeras i centrum kan även innebära att makten förflyttas från ledningens regler mot ett mer användargenererat innehåll och perspektiv, därmed också mot användarnas normer. Det förändrar förutsättningarna för hur en organisation kan styras och styrs.

DIGITALISERING AV DET SOCIALA ARBETET OCH SOCIALTJÄNSTEN SOM PROFESSIONELL ORGANISATION

Det sociala arbetet kan sägas leva i symbios med samhällets utveckling. Allt eftersom samhället utvecklas förändras våra definitioner av samhällsproblem och därmed även organiseringen av det sociala arbetets praktik. Socialt arbete har, med andra ord, både som fält och praktik att hantera samhällets problem och för detta krävs kontinuerligt ny kunskap (Bergmark & Oscarsson 2006). Det i sig blir en viktig utgångspunkt för att uppmärksamma och kritiskt granska hur det sociala arbetet har utvecklats med stöd av digital teknik.

KOMPETENS KRÄVER OCKSÅ FÄRDIGHET

Ny teknik kräver ny kompetens. För det sociala arbetet innebär det att social kompetens behöver kompletteras med digital kompetens (Lagergren et al. 2011). Vi vidgar kompetensbegreppet till att även omfatta färdigheter och inkluderar då förutom förmågan att använda även förmågan att få tillgång till, hantera och integrera (Chinien & Boutin 2003; Javorský & Horváth, 2014). När det gäller begreppet digital färdighet har ett antal studier undersökt vilka färdigheter och kunskap som är nödvändiga att inneha för att fullt ut kunna delta i det alltmer digitaliserade samhället (exempelvis Jenkins et al. 2009; Lankshear & Knobel, 2008; Limberg et al. 2012). Gemensamt för dessa studier är att de understryker en gemensam förståelse av att digitaliseringen förutsätter nya former för delaktighet i, samt produktion, förståelse och kritiskt förhållningssätt till information. Uzunboylu och Tuncay (2010) visar med sin studie att det icke-professionella användandet hänger samman med det professionella, det vill säga de som i hög utsträckning använder sig av digitala tekniker och sociala medier privat utnyttjar dem mer initierat även professionellt. Detta ligger helt i linje med att kombinationen av kompetens och färdighet ger ett bättre utfall.

DIGITAL TEKNIK FÖR ATT ADMINISTRERA

Genom vår litteraturoversikt kunde vi hitta ett flertal studier som undersöker och befäster användandet av digital teknik som en del av det praktiska administrativa sociala arbetet. En amerikansk studie som tillika gör anspråk på att vara den första empiriska studien av e-postanvändande i det professionella

sociala arbetet, presenterar resultat som visar att närmare 3 av 4 socialarbetare använder e-post i kommunikation med andra professionella och att det inte upplevs problematiskt. E-post används i mindre utsträckning i kontakten med klienter och här uppmärksammas den etiska aspekten i högre grad (Finn. 2006).

SOCIALT ARBETE – ETT TREVANDE FÄLT

Redan 1997 observerade Sapey (1997) behovet av att det sociala arbetet bör utforska och ta till sig den digitala tekniska utvecklingen. Tregeagle och Darcy (2008) studerar barnvårdsarbete och digital informationsteknologi. De problematiserar över att socialt barnvårdsarbete, vars främsta metod är kommunikation, inte har tagit till sig och inte använder sig av den digitala informationsteknik som utvecklats (jfr. Munro 2005). De laborerar med olika tänkbara orsaker till detta, men slår slutligen fast att oavsett orsak så krävs både ett aktivt användande och studier av det. Parrot och Madoc-Jones (2008) och Perron, et al. (2010) är andra forskargrupper som vidgar perspektivet från det sociala barnvårdsarbetet till ett bredare spektrum av det sociala arbetet, men kommer fram till liknande slutsatser. Redan 2002 uppmärksammade och problematiserade Humphries och Camilleri (2002) utebliven träning i att använda digitala medier i det professionella sociala arbetet. De anser att risken ökar för att mål och medel sammanblandas i det praktiska arbetet.

SOCIALA MEDIER OCH DET SOCIALA ARBETET

De australiensiska forskarna Stillman och McGrath påpekar att den sociala webben har fantastiska verktyg men att de inte är speciellt utvecklade för välfärdssektorn. De framhåller också att det är verksamheternas interna informations- och kunskapsstruktur som bör vara prioriterade i valet av digitala verktyg och former (2008). Tidskriften Australian Social Work initierade även ett specialnummer 2008 på temat: Därför måste socialarbetare bejaka web 2.0. Schembri (2008) framhåller att om det sociala arbetet skall överleva generationsklyftorna måste olika former av digitala tekniker, däribland sociala medier användas på nya sätt. Han lyfter även fram hur användandet av digitala medier förändrats vilket kommer att påverka det sociala arbetets praktik. Här nämner han kort även den ökade personifieringen som uppstår i de digitala verktygen (Schembri 2008).

OMVÄRLDSANALYSEN VISAR VÄGEN

Sammanfattningsvis visar resultatet från vår litteraturstudie som rör digitalisering och det sociala arbetet, socialtjänsten och sociala myndigheter att området är relativt svagt utvecklat. Här finns fortfarande en tyngd på upptäckande och initierande av ny teknik och diskussionerna stannar vid hur det professionella sociala arbetet kan utvecklas genom att ta till sig och börja använda den nya digitala tekniken. Exemplet från 2008 om socialt barnvårdsarbete ovan belyser vikten av att utveckla kunskapen om hur den digitala tekniken kan användas i ett kommunikationssyfte.

En tydlig men inte så upplyftande slutsats som vi drar av litteraturstudien är att det sociala arbetet fortfarande befinner sig i digitaliseringens första våg, det vill säga med oflexibla system som inte matchar användarnas behov utan snarare är beställda av verksamheternas ledning och inte har följt med in i den andra vågen, med dess mer användarvänliga och demokratiska framtoning och med större fokus på kommunikation.

Kunskapen från litteraturstudien stärker vikten av det projekt som nu utvecklas i Helsingborg stad och som vi får vara med och både påverka och följa från start.

I vår omvärldsanalys har även studier av nationella projekt, rapporter samt intervjuer ingått samt det utvecklingsarbete som pågår internt på kommunal nivå i Helsingborg stad. En rad aktuella nationella projekt lyfter vikten av att vilja effektivisera sina verksamheter med digitala teknik. Här skapas nya digitala verktyg som skall kunna användas för allt ifrån kvalitetssäkring till att öppna nya vägar och former för kommunikation och delaktighet. Helt klart viktiga frågor för det sociala arbetets utveckling.

Vi har även genomfört en intervjustudie med chefer och medarbetare från socialtjänstens enheter för individ och familj och äldreomsorg i en skånsk kommun i samband med omvärldsanalysen. Här framträder en bild av krångliga och icke-fungerande digitala system, brist på enhetlighet i systemen, svårigheter att forma ett digitalt system som fungerar i samklang med det praktiska arbetet, dubbla processer och att digitaliseringen används som ett kontrollverktyg. I kombination med de larmrapporter från socialtjänsten som kommer med jämna mellanrum om en alltför hög arbetsbelastning och administrationsnivå är inte steget långt till att liksom i den internationella forskningen uppmärksamma att det sociala arbetet fortfarande brottas med digitaliseringens första våg. Problem som identifierats i den första vågen var att digitaliseringen förde med sig fler arbetsuppgifter och fler krångliga produkter, designen av den digitala mjukvaran var dåligt matchad mot slutanvändarnas krav och behov. Flera forskningsresultat visar dessutom på hur användarna blivit tvungna att konstruera olika typer av omvägar för att kunna genomföra sitt arbete, oftast dolt för ledningen. Den andra vågen, som anses värna om en demokratisk digitalisering av arbetsplatserna och användarnas förväntningar verkar än så länge vara långt från socialtjänstens skrivbord.

Det är spännande och en stor utmaning att få vara delaktig i ett projekt som berör så många aktuella delar inom det sociala arbetet och då särskilt den myndighetsutövande socialtjänsten.

REFERENSER

- Bergmark, A. & Oscarsson, L. (2006). "Att utveckla, sammanställa och tillämpa kunskaper i socialt arbete" i Meuwisse, A., Sunesson, S. och Swärd, H. (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm, Natur och Kultur AB.
- Bowker, G. Star, S. Turner, W. Gasser, L. (1997). *Social Science, Technical Systems, and Cooperative Work: Beyond the Great Divide*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Chinien, C., Boutin, F. (2003). Bridging the cognitive divide in ICT-mediated learning. *Proceedings of the 3rd IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies*. Retrieved online August 20, 2009 from: <http://www.computer.org/portal/web/csdl/doi10.1109/ICALT.2003.1215154>
- Ehn, P. (1988). *Work-Oriented Design of Computer Artifacts*. Stockholm, Arbetslivscentrum.
- Greenbaum, J. & Kyng, M. (1991). (Red.) *Design at work: Cooperative Design of Computer Systems*. Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum Associates.
- Findahl, O. (2016). *Svenskarna och Internet*. Stockholm, Stiftelsen för internetinfrastruktur.se
- Humphries, P. & Camilleri, P. (2002). Social work and technology: challenges for social workers practice: A case study. *Australian Social Work*, Vol. 55 Issue 4 pp. 251-259
- Javorský, S., Horváth, R. (2014). Phenomen of Digital Literacy in scope of European cross-curricular comparison. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* nr 143 pp 769-777
- Kensing, F. (2003). *Methods and Practices in Participatory Design*. ITU Press, The IT University of Copenhagen.
- Lagergren, L., Toftner, M. & Eriksson, J. (2011). "Professionella vuxna på nätet" i Alexandersson, T. & Hansson, M. (red.) *Unga nätmiljöer, nya villkor för samarbete och lärande*. Lund, Studentlitteratur.
- Larsson, S., Svensson, L. & Carlsson, H. (2016). *Digital Consumption and Over-Indebtedness Among Young Adults in Sweden*. LUii reports vol 3, Lunds universitet
- Lettieri, E., Masella, C., Radaelli, G. (2009). 'Disaster management: findings from a systematic review.' *Disaster Prev. Manag. Int. J.* 18 pp 117-136
- Munro, E. (2005) 'What tools do we need to improve identification of child abuse?' *Child Abuse Review*, Vol.14 Issue 6 pp. 374-388
- Parrott, L. and Madoc-Jones, I. (2008) 'Reclaiming Information and Communication Technologies for Empowering Social Work Practice'. *Journal of Social Work*, 8(2): 181-197.
- Sapey, B. (1997). 'Social Work Tomorrow: Towards a Critical Understanding of Technology in Social Work'. *British Journal of Social Work*, 27(6) pp. 803-14.
- Stillman, L. & McGrath, J. (2008). 'Is it Web 2.0 or is it Better Information and Knowledge That We Need?' *Australian Social Work*, Vol. 61, No. 4 pp. 421-428
- Schenbri, A. M. (2008). 'www.why-social-workers-need-to-embrace-Web2.com.au' *Australian Social Work*, Vol 61, No. 4 pp. 119-123
- Svensson, L. (2006). *Häktad eller omedelbart omhändertagen*. Diss. Institutionen för socialt arbete: Stockholms universitet.
- Tregeagle, S. and Darcy, M. (2008). 'Child Welfare and Information and Communication Technology: Today's Challenge' *Br J Soc Work* (2008) 38 (8): 1481-1498
- Uzunboylu, H. & Tuncay, N. (2010). 'Divergence of Digital World of Teachers.' *Educational Technology & Society*, 13 (1) pp. 186-194

Vår dubbla verklighet

VARDAGSLIVETS ORGANISERADE SPÄNNINGAR

Stig Linde

En avsevärd del av vårt vardagsliv är organiserat. Vi lever vår vardag i organisationer. En inte obetydlig del av detta vardagsliv utsätts för spänningar av olika slag. Beslut fattas på för mig obegripliga grunder, konflikter sprider sig, allianser bildas, och spricker.

Men jag ska inte påstå att allt syns obegripligt. Jag behöver inte sympatisera med allt, allt förstår jag sannerligen inte heller, men en del kan bli begripligt, genom att begreppsiggöras. Detta är en del av det som en högskoleutbildning, ja antagligen det mesta av bildning, innebär. Jag får tillgång till redskap som gör att jag kan identifiera delar av min vardagsvärld, och sätta dessa delar i relation till andra, och därmed andras, vardagsvärldar. Vi får begrepp, ord och bilder, med vars hjälp vi utbyter tankar. Då kan vi få ögon på andra saker än det som först syntes vara för handen. Det gäller även det organiserade livet, spänningarna och konflikterna. Utifrån detta syfte får Socialhögskolans studenter, när de återkommer efter sin kandidatpraktik från termin fem, läsa en mindre kurs som presenterar organisationsteori. Socialt arbete är alltid organiserat, och den som ska ägna sig åt det behöver ha redskap, begrepp, för att kunna reflektera över det som sker i dessa organiserade sammanhang, så fyllda av spänningar, konflikter och inte sällan ångest. I denna kurs tränar vi också att se saker ur olika perspektiv. Organisationsteori har många sådana aspekter!

Valet av perspektiv gör att vi ser vissa saker, medan andra saker försvinner ur synfältet. Om vi ser en verksamhet som en rationell ”maskin” spanar vi efter mål, arbetsfördelning och beslutshierarkier. Om vi betraktar en verksamhet som en teater, med något som syns på scenen och annat som försiggår i kulisserna anar vi att det som syns, inte alltid är det som sker. Och den som förstår en organisation som en samling resurser – vi organiserar ju oss eftersom vi inte förmår göra större insatser en och en – så är det alldeles självklart att det uppstår konflikter om hur denna samlade resurs ska brukas.

VAD ÄR IKEA FAMILY?

I sådana här sammanhang pratar vi ibland om underförstådda regler eller ”koder” för vad som gör att vi känner igen olika verksamheter. Institutionella logiker är ett namn för dessa. Vi känner igen en kyrka på kyrktornet, prästen eller psalmsången. Vi har svårt att tänka oss ett fångelse utan lås och nycklar (om än elektroniska nuförtiden). De vita rockarna markerar vem som kan ta hand om oss på sjukhuset. Inledningsvis skrev jag om spänningar som vi möter i våra verksamheter. Ett sätt att undersöka och förstå sådana spänningar är att se dem som en krock, eller konkurrens, mellan institutionella logiker (Linde &

Svensson 2013). Det är inte bara destruktivt, både spänningar och ny mening kan uppkomma när institutionella logiker används samtidigt. I undervisningen brukar jag fråga studenterna: Hur många har ett medlemskort i IKEA Family? Det är rätt så vanligt. Vad är ni med i då? blir då min följdfråga. Här kombineras åtminstone tre logiker.

- Familjen är en grundlogik i samhället, som står för något självklart och något som vi tillhör, i bästa fall med en god känsla. Och på IKEA får vi ju äta köttbullar!
- Medlemskap tillhör den ideella sfären, om vi vill kan vi kalla den civilsamhället.
- IKEA slutligen är ju en av världens framgångsrika kommersiella koncept, utifrån marknadens logik. Och vi får ibland rabatt och blir nöjda med att ha gjort en god affär.

Jag tänker att det är en rätt smart kombination att förena dessa tre logiker, om än vi varken får mammas köttbullar eller något medlemsinflytande.

Jag ska längre fram i detta kapitel ge exempel på hur teoretiska begrepp kan hjälpa mig att beskriva och begripa mer av vardagspraktiken i församlingars diakonala arbete. Exempelen är hämtade från en studie i Linköpings stift, "Identitet och samspel i lokalsamhället" (Linde 2004). Kyrkans sociala insatser är intressanta studieobjekt, både för att se hur dagens välfärdssamhälle förändras och hur sådana sociala företeelser som församlingar under århundrade efter århundrade både anpassar sig till omvärlden och samtidigt håller kvar identitet och lagrar institutionella logiker.

KONKURRERANDE LOGIKER KAN SKAPA SNEDVRIDNA FÖRVÄNTNINGAR

De här förväntningarna och kraven från olika logiker kan också skapa dilemman i organisationers vardagsarbete. Vi vill att våra organisationer ska vara rationella, ja rent av "effektiva". Ideella verksamheter vill vi dessutom att de ska spegla en ideologi och förverkliga en mission. Så vad ses då som "resultat" i exempelvis en församlings diakonala arbete? En diakon jag talade med berättade om sitt vardagsarbete i norrländsk glesbygd. Där kan ett hembesök till en avlägset boende församlingsbo ta nästan hela dagen, med flera timmars restid i bil. Hur väga det mot de fyra eller fem besök som kan hinnas med under en dag i tätorten?

I mina två forskningsintressen – ideell organisering och utvärdering – blir det tydligt att konkurrerande logiker är för handen. Ett sätt att visa på det är att tänka på vad som är mål och medel. Förenklat uttryckt: För en ideell verksamhet samlar man in resurser för att åstadkomma något, verksamheten är målet. I ett företag som ska ge utdelning åt aktieägarna är verksamheten medlet och framgång mäts i hur mycket vinst företaget kan åstadkomma.

	Medel	Mål
Ideell organisation	Resurser	Verksamhet
Företag	Verksamhet	Resurser

Här kan förväntningar på olika slags organisering krocka. Om man tänker rent företagsekonomiskt så är ju överskott bra. Men ett gott ekonomiskt resultat i en ideell organisation kan betyda att man inte gjort det man borde! Detta förstärks av lagstiftningen. Bokföringslagen från 2001 gäller även ideella organisationer (SFS 1999:1078). Motivet för lagen var enhetlighet i redovisningen. Den ska se likadan ut oavsett organisationens juridiska form. Detta för att jämförelser ska vara möjliga. Lagen beskrivs ha utvecklats för att möta det informationsbehov kommersiella företags intressenter har. Redovisningsforskaren Agneta Gustafson ställer dock frågan vem som vill jämföra Röda Korset med ett aktiebolag (Gustafson 2006)?

DUBBELSIDIG IDEELL ORGANISERING

När Röda Korset, kyrkor och andra ideella organisationer arbetar så måste man alltså ha (åtminstone) två logiker ”igång” samtidigt. Jag menar då att man måste vara medveten om att det finns flera synsätt och därmed förväntningar på det man gör. Jag ska nu göra en kort avstickare in i teoriernas landskap innan jag återvänder till hur jag kan använda detta tänkande när jag ska studera organisering.

Gemeinschaft och *Gesellschaft* är ett av sociologins klassiska begreppspår, framskrivet av Ferdinand Tönnies 1887. Samhällsvetare hänvisar till honom och inte sällan till en essä av den svenske socialpsykologen Johan Asplund som utvecklat detta tänkande (Asplund 1991). Begreppen är inte enkelt översättbara till svenska. Även om betydelsen hos begreppet *Gemeinschaft* ganska väl täcks av svenskans gemenskap kan *Gesellschaft* betyda såväl ”förening” som ”samhälle”, ”sällskap” eller ”bolag”. Poängen med begreppen är att beskriva två olika ”tillstånd” i samhällslivet. *Gemeinschaft* är en oplanerad och naturlig social enhet och kan uppfattas som en slags levande organism. *Gesellschaft* är någonting uttänkt och därmed konstgjort, en mekanism. Att vara människa – eller handlande varelse – är en sak i *Gemeinschaft*, en annan i *Gesellschaft* (Asplund 1991, s. 67).

Bakgrunden till Tönnies begreppspår var de sociala och politiska förändringarna i Europa under 1800-talet. Med dem

Gemeinschaft förknippas med närhet, tradition och ömsesidighet, där människor förenas med inarbetade band, inte möjliga att konstruera eller planera. Språket har sin grogrund i närhet och tillgivenhet, ”familjärt”.

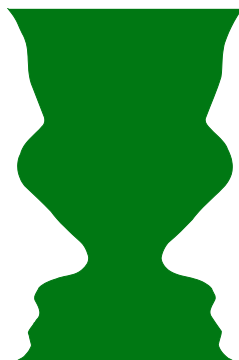
Gesellschaft präglas av distans, rationalitet och anonymitet. Den sociala interaktionen präglas av utbyte, parterna är inställda på att dra nytta av varandra. Vi kan lätt associera till bilden av marknaden. Språket i *Gesellschaft* är uttryck för den rationella viljan att eftersträva fördelar och vinster.

kunde brytningen mellan det ”ursprungliga” sociala livet på landsbygden och den borgerliga stadskulturen beskrivas. Det framväxande kapitalistiska samhället uppfattades som ytligt, splittrat, inhumant, och olycksbådande. Asplund skriver att de erfarenheter som ligger till grund för Gemeinschaft och Gesellschaft är ”närmast universella” (Asplund 1991, s. 12). De beskriver den grundläggande konflikten mellan att tillhöra en gemenskap och att vara främling. I hans resonemang bildar de en tankefigur. Att arbeta med och tydliggöra en tankefigur är att få ett grepp om den. Då kan man också finna nya möjligheter att förstå sig på tillvaron.

OLIKHET I HELHET

Asplund presenterar tankefiguren Gemeinschaft och Gesellschaft som en fixeringsbild. Det är alltså inte fråga om två poler, där man kan befinna sig mer åt det ena eller andra hållet på en mellanliggande skala. Såsom i fixeringsbilden här bredvid, med antingen siluetten av en pokal, eller två mot varandra vända ansiktsprofiler.

Vi har svårt att se båda figurerna samtidigt. Detta fastän bilden är densamma. På liknande sätt kan man tänka det paradoxala påståendet att Gemeinschaft och Gesellschaft är teoretiska

konstruktioner som utesluter varandra, samtidigt som de rymmer varandra. Ibland dominerar den ena på bekostnad av den andra, men någon liten anstrykning av Gesellschaft går sannolikt alltid att ana i ett Gemeinschaft, och tvärtom. Gemeinschaft och Gesellschaft både förutsätter och utesluter varandra. På så sätt kan vi spegla en social dubbeltydighet; att något som vi normalt uppfattar som ”helt”, t.ex. ett samhälle, en förening eller en församling, har dimensioner som är principiellt åtskilda.

Gemeinschaft och Gesellschaft ska inte användas värderande. Detta är dock lätt gjort eftersom vi, antagligen naturligt, uppskattar Gemeinschaft. Men Gemeinschaft är inte harmoni. Tvärtom, det är ständigt plågat av konflikter. Asplund undrar om man kan förstå konflikter såsom gemenskapens ”baksida” (Asplund 1991, s. 73). Även Gesellschaft är baserat på konflikt, såsom marknaden med sin konkurrens är. Skillnaden är att vi i Gemeinschaft har en föreställning om en större enhet och dess värden. Det finns något som i grunden förenar, trots åtskiljande faktorer. Gesellschaft förutsätter inget annat än en mångfald av aktörer som finns för att leverera någonting utifrån kontraktsöverenskommelser.

EN STUDIE AV FÖRSAMLINGAR

Inför en studie av församlingars sociala arbete, det som i Svenska kyrkan kallas diakoni, gällde det att tänka till.¹ Hur göra? Skulle jag ställa mig i kyrktornet

¹ Begreppet ”diakoni” kommer från ett grekiskt ord som betyder ”tjäna”.

och kartlägga hur församlingens diakonala medarbetare kontakter människor runt om i församlingen? Det skulle ge en intressant nätverkskarta, men skulle knappast ge mig någon förståelse för vad som uträttades. Jag valde den gången att utgå från Tönnies begreppspar och konstruera ett par teoretiska ”glasögon” för att hjälpa oss att begripa och begreppsliggöra vad det var vi såg i församlingarnas vardagliga diakonala arbete, se nedanstående figur.

	Social rörelse/forum	Institution för tjänsteproduktion
Karaktär	En sammanslutning av människor, ofta i föreningsform, med sociala ambitioner	Offentlig eller privat institution vars syfte är serviceproduktion
Uppdrag	Deltagande i en gemensam strävan bland annat utifrån kallelse, normativa ideal och visioner	Produktion av ett tjänsteutbud utifrån ett samhällsuppdrag och / eller en affärsidé
Positioner och roller	Valda funktionärer och ledare utövar påverkan	Professionerna har tolkningsföreträde i fråga om verksamhetens innehåll och form Kunder och brukare
Ekonomi	Insamlingar	Avgifter

Den här matrisen kan vi använda för att se hur ideella organisationer, i detta fall kyrkans församlingar organiseras. Det finns ett uppdrag, ibland benämnt kallelse, baserat på en idé och ideologi, formerat i vad vi kan kalla en social rörelse eller ett socialt forum, något människor har gemensamt. Samtidigt ska en församling utföra tjänster. Den sociala rörelsen, eller det sociala forumet, består av människor som samlas kring en idé, en vision av något slag. I klassisk folkrörelseanda fördelar man ansvar på olika funktionärer. De resurser man behöver får man samla in. En institution för tjänsteproduktion, å sin sida, organiserar sig ofta utifrån en affärsidé eller ett samhällsuppdrag så som exempelvis familjerådgivningsbyråer eller begravningsväsendet. Tjänsterna baserar sig i hög grad på någon form av kunskap. Sådan expertis utövas ofta av vissa professioner. Tjänsterna finansieras genom avgifter.

Ett tydligt exempel är begravningsverksamheten som görs på samhällets uppdrag. För de specifika tjänsterna krävs yrkeskunskap, vilket inte är fallet för deltagandet i den sociala rörelsen. Tjänsterna finansieras via en kyrkoavgift och en begravningsavgift, men varje söndag samlas kollekten in för rörelsens olika projekt.

En kyrkoförsamling är alltså samtidigt ett socialt forum och en serviceproducent - med sina respektive logiker. Vi såg att detta spelade roll för det diakonala vardagsarbetet. En diakon i småländsk skogsbygd skulle betjäna flera små församlingar. I de små församlingarna fanns det grupper av frivilliga medarbetare som engagerade sig i socknens väl och ve. Diakonens uppdrag kan beskrivas som att det var organiserat enligt två olika logiker. I ”rörelselogiken”

skulle hon främja det frivilliga engagemanget, utbilda och peppa, på "folk-rörelsevis". I tjänsteproduktionslogiken så antog hon en annan roll. I relation till de olika andra välfärdsprofessionerna i tätorten utbytte hon tjänster, så att säga institutioner emellan. Diakonen träffade vårdpersonal och pratade om sorg och smärta med dem. Hemtjänstchefen å sin sida kom till kyrkans pensionärs-samlingar och informerade om äldreomsorg. När skolan behövde en avskild miljö för en grupp lånade de församlingshemmet. När mödravårdscentralen uppmärksammade unga mödrars belägenhet på landsbygden fick de samla den gruppen i kyrkans församlingshem i socknarna.

I en annan församling efterfrågades både rörelsen och institutionen. När man i förortens köpcentrum skulle ordna trevligheter bad man kyrkans kantor komma med sin kör och församlingsengagerade kvinnor bjöd på kyrkbakta smårätter. Men när medborgarkontoret fick bekymmersamma ärenden så ringde man då och då till församlingen och efterfrågade tjänster från diakonerna.

Dessa skilda logiker kan också, som nämnts, skapa spänningar. Kyrkan, och många andra frivilligorganisationer, "grundar" sig på Gemeinschaft – man bygger en gemenskap. Här kan vi hitta syföreningar och öppna förskolor, träffpunkter och självhjälpgrupper. Men det handlar lika ofta om att (också) erbjuda och fördela någon form av resurs. Det kan handla om allt från gamla stiftelsers medel till en viss kategori i filantropisk anda, till professionell psykoterapi, liksom stadsmissioners brödutdelning eller sängplatser. Här kan vi då se att den logik vi skulle kunna kalla "gemenskapande" står i en spänning till en logik vi skulle kunna benämna "distribution". Spänningen som uppstår kan beskrivas i form av riktningar. En gemenskap byggs ofta upp horisontellt, en frivillig rörelse av människor som uppfattar ett gemensamt värde att samlas kring. I "distributionen" är rollerna annorlunda, inte sällan institutionaliserade, med givare och mottagare, en vertikal relation från den som har till den som inte har. I vad mån går det att bygga "gemenskap" utifrån en så asymmetrisk relation?

Inför Allhelgonahelgen kunde man i en församlings informationsblad läsa om hur begravningsverksamheten där organiserades. Där informerades om vad man får för begravningsavgiften – gravplats, kremering etc. Det framgick också vad man går miste om som icke kyrkotillhörig. Bland annat angavs att sorgegruppverksamhet enbart är till för de kyrkotillhöriga. Detta kan ses som ett uttryck för Gesellschaft-tänkandet – marknadens distanserade logik. På liknande sätt dryftades om avgifterna inom kyrkans barnverksamhet borde vara högre för dem som inte är kyrkotillhöriga. I andra församlingar har det diskuterats om kyrkotillhöriga ska få reducerad konsertavgift. Informationsblad skickas ut med information om vad man får som kyrkotillhörig. Idén i den sociala rörelsen om att man samlar in medel för att åstadkomma en gemensam ambition, kan således i den institutionaliserade tjänsteproduktionen anta formen av en slags konsumtionslogik: "Har man betalat för något ska man få något för det".

I VARDAGSVERKLIGHETEN

I vardagsverkligheten lever vi med spänningar runt om oss. Inte sällan finns de ofta i oss. Ibland dränerar de oss på energi på ett förödande sätt. Den som tänker i termer av organisering kan spana efter om dessa konflikter kan synliggöras och förstås på liknande sätt som jag beskrivit ovan. Jag tänker att diakonen i de små församlingarna jag beskrivit ovan lyckades ”balansera” två olika logiker på ett fruktbart sätt, och därmed skapa förutsättningar för att uträtta något. Kanske kan man uttrycka det på ett annat sätt: att den som verkar i organisationer med dubbla logiker behöver utveckla ett slags ”tvåspråkighet”. Och som det är med språk: den som kan två språk halvbra kan ha det jobbigt, men den som väl behärskar två språk samtidigt bär på en rikedom. Genom att sätta ord och begrepp på vardagens fenomen kan vi också *begripa* dem – alltså hantera dem – på ett kanske annorlunda sätt. Reflektionen utifrån olika perspektiv kan göra att vi får en hälsosam distans till somliga besvärliga fenomen. *Ibland* för att kunna härbärgera dem. Det går att stå ut – för jag begriper vad det är som händer. *Ibland* för att formulera en kritik. Och i rätt ögonblick kan något gå att förändra.

REFERENSER

- Asplund, Johan (1991). *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Göteborg: Korpen.
- Gustafson, Agneta (2006). *Normer och praxis: tre ideella föreningar och deras redovisning*, BAS, Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Linde, Stig (2004). *Identitet och samspel – församlingsdiakoni i lokalsamhället*. Linköping: Linköpings stift.
- Linde, Stig & Kerstin Svensson (red.)(2013). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter. Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.
- SFS 1999:1078 *Bokföringslag*

En forskares ovissa sökande

Christel Avendal

I mitt pågående doktorandprojekt står vardagslivet i fokus, såsom det erfars av ungdomar som bor på så kallad landsbygd. Jag intresserar mig för hur plats och mobilitet strukturerar ungdomars vardagsliv. Landsbygdens platser med sina ofta svåröverbyggade avstånd hanterades under min egen ungdomstid framförallt med hjälp av *mopeden*. Idag tycks mopeden kompletteras med *Snapchat* och *Skype*. I denna text berättar jag om ett pilotprojekt jag genomförde i uppstarten av mitt avhandlingsarbete. Under några månaders tid besökte jag Stuvby¹ – centralort i Stuvby kommun, en så kallad landsbygdskommun i Sveriges inland – med syftet att testa undersökningsmetoder samt att få en första inblick i livet som ung på landsbygden idag. Jag ville genom etnografiskt fältarbete observera vardagliga situationer som berör ungdomar och samtala med ungdomar om deras vardag. Men ibland blir saker och ting annorlunda än vad man tänkt sig. I denna text berättar jag om hur etnografiskt fältarbete kan utspela sig när den vardag man som forskare föresatt sig att undersöka inte ser ut som förväntat. Eller mer konkret, när ungdomarna som jag ville lära mig mer om – själva huvudpersonerna i mitt forskningsprojekt – lyste med sin frånvaro.

FÄLTET – MER ÄN BARA STUVBY

Att jag arbetar i en etnografisk tradition innebär att jag använder mig av olika sorters vetenskapliga metoder, framförallt observationer och samtal. Syftet med pilotprojektet i Stuvby var att observera situationer och platser som på ena eller andra sättet berör ungdomar, och prata med ungdomar och andra för att skapa mig en förståelse för ungdomarnas liv. Resultat från pilotprojektet skulle sedan användas som grund vid formuleringen av avhandlingsprojektets problem och frågeställningar. I etnografisk forskning utgör forskarens *närvaro i vardagens situationer* en central grund vid formuleringen av forskningsproblem och forskningsfrågor (jfr Atkinson 2015: kap 4). Inledningen på ett etnografiskt forskningsprojekt är därför inte främst ett skrivbordsarbete, utan studiens problem och forskningsfrågor växer fram i en kontinuerlig process under fältarbetets gång. I mitt fall förväntades detta ske i takt med att jag lärde känna ungdomarna och deras vardag.

Etnografiskt fältarbete kräver ett fält, och att definiera ”fältet” är en betydelsefull och ofta svårmanövrerad process. Under mitt pilotprojekt definierade jag ”fältet” som orten Stuvby och olika ungdomsplatser där, och jag utgick från vissa antaganden om fältet. Jag utgick från att ungdomarnas sociala liv var mer eller mindre bundet till bostadsortens lokala kontext. Jag utgick även från att ungdomars vardag utspelar sig på platser som traditionellt förknippas med ungdomstiden; fritidsgården, gatan och den lokala skolan. Dessa två antaganden

¹ Alla namn på platser och personer är fingerade.

visade sig vara minst sagt utdaterade. Bostadsorten är inte självklart den mest centrala platsen i ungdomarnas vardagsliv. Detsamma gäller för de traditionella ungdomsarenor jag besökte under pilotprojektet. Ungdomarnas vardag äger rum både i och utanför bostadsorten, *online* såväl som *offline*. Att avgränsa mitt fält till Stuvby och platser där är att missförstå ungdomarnas vardag. I själva verket uttrycker jag mig alltså slarvigt när jag säger att jag gör fältarbete i en landsbygdskommun. Samtidigt som geografiska gränser är behändiga att utgå ifrån då de är fördefinierade och tydligt avgränsade, så utgör de en tveksam metodologisk avgränsning i en studie om ungdomars sociala liv. Istället försöker jag i dagsläget så gott det går följa ungdomars rörelser genom olika geografiska, virtuella och sociala fält. Denna typ av etnografi kallas ibland för *multi-sited ethnography* (Marcus 1995). Det betyder att jag försöker inkludera vardagens situationer oavsett om de äger rum på det som benämns som landsbygden eller någon annanstans.

Men med detta sagt, jag började alltså någon helt annanstans. Pilotprojektets antaganden var att ungdomarnas liv levs i den lokala kontext ungdomarna bor i, och att ungdomarna befinner sig på platser vi traditionellt sett förknippar med ungdomstiden. Hur mina egna – och andra vuxnas – antaganden om ungdomars liv på landsbygden tog sig uttryck under fältarbetet, och hur de formade mina försök att hitta och närma mig ungdomarna, beskriver jag i resten av denna text.

VAR TUSAN HÅLLER DOM HUS?

Fältarbetets utformning byggde på att jag var intresserad av ungdomars vardag och de platser de befinner sig på i vardagen. Min plan var därför att jag, i mer klassisk etnografisk stil, skulle finna och skapa kontakt med ungdomar genom att vistas på olika offentliga platser där de rör sig. *Gatan* är en plats som traditionellt sett ofta förknippas med ungdomars offentliga liv och rörelser,² och det är en plats som på ett eller annat sätt ofta figurerar i forskning om ungdomar (ex. Lieberg 1992, 2000; Matthews, Limb & Taylor 2000; Skelton 2000; Watt & Stenson 1998). Med grund i detta var min initiala strategi att hänga runt på gator och torg i Stuvby för att testa om det var ett fruktbart sätt att lära känna ortens miljöer, och eventuellt få korn på särskilda *hangout spots* för ungdomar. Men efter några veckors observationer på plats stod det klart att gatan inte verkade vara en direkt träffpunkt för ungdomar.

Fältanteckningen nedan är från en fredagskväll i juni.

Ute är det varmt och fortfarande strålände sol, fastän det är kväll. Jag tar en tur genom byn för att se hur fredagskvällen ser ut. Jag kör förbi torget och biblioteket, men jag ser inga människor där. Jag kör förbi busstationen som ser tom ut och jag svänger upp vid pizzerian. Där sitter två mindre sällskap. De är i 50-60årsåldern. Jag kör vidare. Jag ser två ungdomar på cykel, de cyklar snabbt förbi. Två kvinnor i 30-årsåldern går bredvid varandra, båda med barnvagn. En ensam kvinna går över gatan vid torget. Alla personer

² I detta sammanhang bör *gatan* ses som en metafor för offentliga platser i företrädelsevis utomhusmiljöer där ungdomar vistas.

jag ser är i rörelse, förutom de på uteserveringen då. De där gängen vid korvkiosken eller ungdomarna på bänkar på torget, de som jag hade förväntat mig att se, stöter jag inte på.

(fältanteckning 140627)

Ungefär så här såg det ut under mina fortsatta besök på gator och torg. Det var på det stora hela ganska tomt på folk och jag började fundera över var ungdomarna egentligen höll hus. Samtidigt som jag gjorde dessa iakttagelser förstod jag att inte bara jag letade efter ungdomarna.

– Om du hittar ställen där de är, berätta då för oss, vi vill gärna veta!

Ungefär så sa Karin, en av fältassistenterna i Stuvby kommun, till mig när vi sågs. Hon berättade för mig att fältassistenterna inte har kännedom om några särskilda ungdomsställen, sådana där ungdomar samlas. Därför var de intresserade av vad jag skulle komma fram till i min forskning, och angelägna om att jag skulle dela med mig av mina resultat. Karin berättade också att fältassistenterna inte längre ägnade sig åt uppsökande verksamhet eftersom de inte stötte på särskilt många ungdomar i det offentliga. Istället arbetar de med individärenden på uppdrag av socialtjänsten. Karin rekommenderade mig att göra observationer på fritidsgården eftersom det var en plats som är öppen för samtliga ortens ungdomar. Där skulle jag säkert kunna skapa goda kontakter, menade hon.

Med Karins ord i bakhuvudet bestämde jag mig för att besöka fritidsgården i Stuvby och skapa kontakt med ungdomarna där. På fritidsgården fanns det visserligen fler ungdomar än utomhus men inte så många som förväntat, något en frustrerad personal också påpekade. Vissa kvällar var det jag, två fritidsledare och en ensam ungdom som spelade kort i köket. Detta ledde till en hel del funderingar och svårigheter – både för fritidsledarna och för mitt eget projekt. Fältanteckningen nedan visar hur personalens tankar kunde ta sig uttryck:

Jag går in i köket där fritidsledaren Martin sitter. Vi pratar lite och kommer in på frånavarom av ungdomar på fritidsgården. Fritidsgården behöver marknadsföra sig mer, menar Martin. Han berättar att han ska gå app-kursen som ska hållas här på fritidsgården och som egentligen är till för ungdomar. Han ska lära sig göra appar så att han kan tillverka en app till fritidsgården. Fritidsgårdens facebook-sida funkar inte bra, säger han. Det är mest vuxna på den. En kommunpolitiker är ganska aktiv på sidan. Det blir överhuvudtaget problematiskt när fler vuxna än ungdomar like-ar det som postas, säger han. Martin funderar vidare på varför det är ont om ungdomar. Kan det vara att fritidsgården också kallar sig kulturhus, är ordet ”kultur” ett problem? Vad associerar ungdomarna kultur till, undrar han. /---/ Han återkommer till att fritidsgården måste marknadsföra sig. Kanske kan man få en ungdom att starta en privat facebook-sida för fritidsgården? Detta har personalen pratat om. Kanske kan det locka ungdomar till facebooksidan? Han funderar vidare över vad kultur egentligen är.

–Kan vi kalla fotboll för kultur?

(fältanteckning fritidsgården 140619)

Bristen på ungdomar var alltså en källa till bekymmer för fritidsledarna, men även för mig. Jag hade tunt med empiriskt material gällande ungdomars erfarenheter. Hur skulle jag kunna observera ungdomars vardag när jag inte fann några ungdomar? Dessutom var det svårt för mig även i relation till de ungdomar som väl befann sig på fritidsgården, det blev sällan någon naturlig öppning för samtal. Fältanteckningen nedan är från en kväll på fritidsgården kort innan stängning. Jag hade inte lyckats prata med någon ungdom på hela kvällen när jag bestämde mig för att göra ett mer påträngande försök att skapa ett samtal med tre ungdomar vid ett bord.

Jag samlar mod till mig och går fram till bordet där tjejen som har suttit hela kvällen och tagit foton på sig själv med mobilen sitter. Två killar sitter bredvid henne. De pratar alla tre med varandra, jag hör inte vad de säger. De ler och skrattar ofta. Alla har sin telefon i handen. Jag sätter mig ner på en stol bredvid en av killarna. Tjejen sitter snett framför mig på andra sidan bordet och den andra killen snett framför mig till höger, ca en halv meter bort. Jag frågar om jag får ställa en fråga till dem. Killen till höger tittar på mig men säger inget. De andra två tittar på sina mobiler. Jag säger att jag forskar om hur det är att vara ung och växa upp på landsbygd. Tjejen och killen till vänster tittar ner på sina mobiler och ger ingen respons. Killen till höger ser mig i ögonen men säger ingenting. Jag känner viss panik inom mig eftersom jag inte vet vad jag ska säga och eftersom de känns avståndstagande. Jag fortsätter och säger att man hör ibland att ungdomar flyttar från landsbygden. Tror ni att det är så, frågar jag. Vad finns det här att göra för ungdomar? Jag tittar på dem. Killen till höger fortsätter att titta på mig men han säger ingenting. Killen till vänster tittar ner i mobilen. Tjejen, som sitter snett framför mig halvligger på bordet med framsidan av kroppen vänd mot mig. Hon har ena armen utsträckt över bordet och håller i sin mobil med handen. Hon lutar nästan sitt huvud mot axeln på samma arm och har ansiktet vänt ner i mobilens skärm så att jag inte ser det. Jag är tyst. Det är helt tyst runt bordet. Då vänder hon huvudet ett kvarts varv mot mig, sneglar upp så att hon ser mig i ögonen utan att röra någon del av resten av kroppen. Sedan säger hon långsamt med eftertryck och med lite släpig röst ”Jag har faktiskt ingen aning”. Hon betonar varje ord som hon säger. Direkt efter att hon sagt det vänder hon tillbaka huvudet och tittar ner i skärmen och är tyst. I ögonvrån ser jag att fritidsledarna kommer in i rummet och jag skäms inför dem för situationen och för att jag frågade ungdomarna en så dum fråga på ett så dumt sätt. Jag tänker att nu är situationen redan förstörd så jag kan lika gärna löpa linan ut. Därför sitter jag kvar tyst och flyttar blicken mellan ungdomarna och bordet. Det är tyst. Killen till höger fortsätter att titta på mig. Han säger sedan ”jag vet faktiskt inte”. Sedan blir det tyst igen. Det är tyst i vad som känns som en evighet. Tjejen fortsätter att ta foton på sig själv. De pratar med varandra som om jag inte finns där. Killen till vänster säger *Snap*, men jag kommer inte ihåg resten. Dom börjar filma varandra med sina telefoner och visar upp för varandra och skrattar. Bilderna blir förvrängda, som speglar i Lustiga huset. Jag sitter kvar i kanske en halv minut. Sedan reser jag mig upp och går ut ur rummet.

(fältanteckning fritidsgården 160217)

Man kan kanske tro att jag blev osäker och lite nedslagen av den här typen av möten på fritidsgården och jo, det blev jag. Jag upplevde med stigande oro att jag fortfarande inte hittade några ungdomar utomhus på gator och torg, och

att fritidsgården inte funkade så bra för mig. Det hade än så länge inte blivit så mycket observationer eller samtal med ungdomar om deras vardagliga liv och platser. Mitt empiriska material var minst sagt begränsat. Samtidigt försökte jag intala mig själv att jag inte behövde känna alltför stor oro. På något sätt måste det väl lösa sig, tröstade jag mig. Om inte annat kunde jag vända mig till skolan. Där fanns ju de flesta av områdets barn samlade, tänkte jag. Risken fanns visserligen att jag skulle missa skolkarna och hemmasittarna, men vid ett tidigare möte med kommunens alla fritidsledare bekräftades bilden av att skolan var lösningen. Fritidsledarna dämpade mina farhågor när de utbrast:

– Det är ju skolplikt!

Dessa ord stillade min oro när ungdomarna fortsatte att lysa med sin frånvaro under pilotprojektet – jag hade en stensäker *back-up plan*. Det skulle bli en avhandling trots allt.

Så efter ett par veckor av ensamma dagar på fritidsgården och i utomhusmiljöer bestämde jag mig för att ta mig in i skolans värld. Jag gjorde ett besök i en sjundeklass på en av ortens skolor. Efter det dog mitt lugn. Skolpersonalen var entusiastisk över att få delta i forskningen men ungdomarna tämligen ointresserade. Fyra värtaliga och förefallande studiemotiverade ungdomar anmälde sig frivilligt att delta i forskningen, men övriga i klassen var inte särskilt peppade på deltagande. Det var förövrigt enbart de fyra medverkade som lyckats med uppdraget att stoppa ner min lapp för föräldramedgivande i väskan, tagit med lappen hem, fått den påskriven, lagt den i skolväskan igen, förflyttat den till skåpet, tagit med lappen till rätt lektion, och kommit ihåg att ge den till rätt lärare – inom utsatt tidsram..... ”lappen ska lämnas till klassmentorn **senast** den 17/11”. Det är inte svårt att föreställa sig att deltagandet blev begränsat till enbart *vissa* ungdomar, något som var problematiskt för mig. Jag ville ju nå en bred skara ungdomar. Mitt antagande om att jag på ett behändigt sätt kunde få kontakt med ortens alla ungdomar via skolan började te sig tveksamt.

Under senare delen av mitt fältarbete skulle jag upptäcka att det fanns ytterligare, och mer genomgripande, tveksamheter när det gällde att använda skolan som kontaktyta med områdets ungdomar. Ju längre fältarbetet fortgick desto mer förstod jag att skolan *inte* fungerar som en samlande plats för bostadsområdets alla barn och unga. Istället är ungdomarna uppdelade på en mängd olika skolor, både inom och utanför kommunen. Jag antog först att det var elever på högstadiet eller gymnasiet som gick på skolor långt bort, men under fältarbetet visade sig detta vara fel. I ett av kommunens rektorsområden gick hälften av sjätteklassarna på andra skolor än den så kallade hemskolan. Vissa åkte så långt som 50 km till skolan, varje morgon och kväll. Skoluppdelningen tydliggjorde att antagandet att ungdomars vardag äger rum i deras bostadsområde var långt ifrån självklart.

FORTSATT SÖKANDE I DEN NYA TIDENS RUM

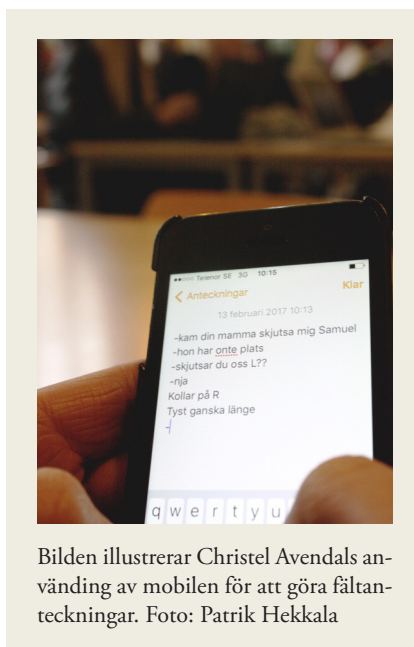
Så, jag stod alltså mitt i fältarbetet och inför en situation där jag inte fick tag på dem som min studie skulle handla om. Stuvbys ungdomar samlades inte på byn, fritidsgården eller i den lokala skolan. Var befann sig den majoritet av ungdomar som inte var på fritidsgården eller på byn? Var äger vardagen rum för de Stuvbyungdomar som varje dag går i skolan flera timmar bort? Pilotprojektets fältarbete gav fler frågor än svar. Jag förstod att ungdomarnas vardag till stor del ägde rum online, det visar inte minst ovanstående fältanteckning med ungdomar på fritidsgården. Men samtidigt som jag vet att de spenderar tid på bland annat Musical.ly, Snapchat, Kik, Pokemon Go, och League of Legends, så vet jag inte hur jag ska komma i kontakt

med ungdomarna där. Denna typ av rum kan man inte kliva in i och räkna med att finna en ungdom från Stuvby. Om man har ett konto på Musical.ly,³ till exempel, kan man skapa kontakter genom att lägga till vänner man har i sin telefon eller på Facebook, och man kan söka efter personer via namn eller tag. Men dessa sökvägar hjälper inte särskilt långt i sökandet efter personer från Stuvby som man inte känner. Det går inte att söka personerna under #stuvby, eftersom orter inte hashtaggas. Däremot är drygt 8,6 miljoner⁴ videor taggade under #comedy, vilket illustrerar mängden videor att leta bland. Det är med andra ord ett gigantiskt rum att söka i. Att stöta på en ungdom från Stuvby förefaller vara *mission impossible*.

Men tillbaka till pilotprojektets fältarbete. Då var inte rum online i fokus, utan jag sökte ungdomar framförallt på traditionella ungdomsarenor. Det är tydligt att frånvaron av ungdomar på dessa arenor berättar något om ungdomstiden. Det är också tydligt att mitt sökande efter ungdomar på traditionella ungdomsarenor berättar något om (*vuxnas*) *antaganden* om ungdomars vardag, både egna och de uttalade av fritidsledare och fältassistenter jag mötte. Vuxnas antaganden om hur ungdomars vardag ser ut (eller kanske bör se ut) skilde sig helt enkelt från ungdomarnas levda vardag. Att söka ungdomar på fritidsgården, gatan eller biblioteket kanske kan liknas vid att söka i telefonkatalogen efter numret till en *Youtuber* man vill komma i kontakt med. Med andra ord använde jag mig av gamla institutioner i försöken att orientera mig i en ny ordning. Det blev inte särskilt lyckosamt.

³ Musical.ly är en app där man spelar in och lägger ut egna musikvideor.

⁴ 2016-12-15

Bilden illustrerar Christel Avendals användning av mobilen för att göra fältanteckningar. Foto: Patrik Hekkala

Nu har det gått ett tag sedan pilotprojektet och det är åter tid för mig göra fältarbete, denna gång utifrån andra antaganden. Jag måste söka efter ungdomar och deras vardag på den nya tidens ungdomsplatser, oberoende av etablerade ungdomsinstitutioner. Riktigt hur den nya tiden gestaltar sig och vilka nya platser som är aktuella vet jag inte ännu. Det är som synes inte helt enkelt att komma i kontakt med ungdomar som kan visa mig vägen. Men i dagsläget har jag lyckats etablera relationer med några ungdomar som jag tror kan lära mig ett och annat. Vad jag i samtal med dem har sett glimtar av, tyder på att privata alternativ är betydelsefulla. Ungdomarna tar del av privata företags tjänster, exempelvis ridlektioner eller bowlingträning. I samtalen nämns också *hemmet* som en plats där ungdomarna spenderar mycket tid (jfr Solberg, 1990). Men oavsett vilken fysisk plats ungdomarna befinner sig på, så spelar arenor *online* stor roll.

Slutligen, det som gick snett under pilotprojektet visade sig såhär i efterhand tydliggöra värdefull kunskap. Just då däremot, mitt under fältarbetet, tänkte jag inte så. Jag hade inget annat val än att i ovisshet och förvirring fortsätta leta efter ungdomarna. Man säger inte tack och hej till ett doktorandprojekt alltför lättvindigt. Tur var kanske det. Jag lärde mig något till slut, både om ungdomars vardagsliv och att en forskningsprocess inte alltid går på spår, utan mer kan vara som en krokig upptäcktsresa.

REFERENSER

- Atkinson, Paul. (2015). *For Ethnography*. London: Sage.
- Lieberg, Mats. (1992). *Att ta staden i besittning. Om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Lund: Institutionen för byggnadsfunktionslära, Universitet i Lund.
- Lieberg, Mats. (2000). *Ungdom i småort. om ungdom, identitet och lokala livsformer*. Lund: Lunds tekniska högskola, Inst. för arkitektur.
- Marcus, George E. (1995). 'Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography.' *Annual Review of Anthropology*, 24, 95-117.
- Matthews, Hugh, Limb, Melanie & Taylor, Mark. (2000). The 'Street as Third-space'. I Holloway, Sarah L. & Gill, Valentine (Eds.), *Children's Geographies. Playing, living, learning*. London: Routledge.
- Skelton, Tracey. (2000). Nothing to do, Nowhere to go? I Holloway, Sarah L. & Gill, Valentine (Eds.), *Children's Geographies. Playing, living, learning*. London: Routledge.
- Solberg, Anne. (1990). Negotiating Childhood: Changing constructions of age for Norwegian children. I James, Allison & Prout, Alan (Eds.), *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer.
- Watt, Paul & Stenson, Kevin. (1998). "It's a Bit Dodgy Around There": Safety, Danger, Ethnicity and You People's Use of Public Space. I Skelton, Tracey & Valentine, Gill (Eds.), *Cool Places. Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge.

Administrationens vardag

Om diarieföring vid Socialhögskolan

Pirjo Linér

Sedan 10 år tillbaka har jag haft uppgiften att diarieföra allmänna handlingar vid Socialhögskolan enligt den så kallade offentlighetsprincipen. Ända till och med 2011 använde vi en manuell diarieplan från 1968 och först 2012 gick vi över till ett digitalt system.

Den så kallade offentlighetsprincipen, rätten att ta del av allmänna handlingar, regleras i tryckfrihetsförordningen. Den ger allmänheten möjlighet att ha god insyn i alla myndigheters verksamheter, inklusive det som pågår hos oss och vid Lunds universitet i allmänhet. För vår del betyder rätten att ta del av allmänna handlingar att vi är tvungna att hålla ordning på våra handlingar. Detta görs numera i det digitala diariesystemet W3D3. Från och med 2014 ordnas handlingarna efter en fastställd klassificeringsstruktur som lägger grunden för sju universitetsgemensamma diarienummerserier; styrning, personal, verksamhetsstöd, utbildning, student, forskning och samverkan. När en handling har klassificerats för att tillhöra ett visst område får ärendet nästa lediga löpnummer i diarienummerserien. Dokumenthanteringsplanen säkerställer att hela universitetet har samma rutiner.

Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att ta del av allmänna handlingar.

Tryckfrihetsförordningen

TF 2 kap. 1§

Enligt offentlighets- och sekretesslagen (OSL) ska jag registrera allmänna handlingar så snart de har inkommit till Socialhögskolan eller upprättats hos oss. Enligt 5 kap. 1 §: ”Handlingar som inte omfattas av sekretess behöver inte registreras om de hålls ordnade så att det utan svårighet kan fastställas om de har kommit in eller upprättats.” Lunds universitet räknas som en myndighet och det är viktigt att hela myndigheten är konsekvent och följer samma rutiner med registrering och arkivering. Därmed är det i praktiken Lunds universitets dokumenthanteringsplan som styr hur man ska hålla de olika dokumenten ordnade. När det gäller allmänna handlingar av ringa betydelse, till exempel reklam, behöver de enligt OSL varken registreras eller hållas ordnade.

Men det är inte endast jag som i mitt arbete berörs av reglerna kring allmänna handlingar. Alla anställda som till exempel får vanlig post, e-post eller andra handlingar skickade till sig måste också göra egna bedömningar om något bör diarieföras. Där är dokumenthanteringsplanen till stor hjälp.

De flesta ärenden som idag diarieförs på Socialhögskolan gäller ansökningar och anmälningar från studenter som vill göra studieuppehåll, söka anstånd eller tillgodoräkna tidigare studier.

ETT ÄRENDES GÅNG

Ett typiskt ärende börjar med att jag diarieför till exempel en ansökan från en student när den kommer in. Alla handlingar som är i pappersform skannar jag in så att de är tillgängliga i det digitala diariet. Jag registrerar endast med Socialhögskolan som den obligatoriska uppgiften ”Institution/motsv.” och dessa ärenden kommer att handläggas, avslutas och arkiveras på Socialhögskolan.

När registreringen är klar, skickas ärendet vidare via W3D3/e-post till en handläggare som sedan tar över ärendet hos oss. Jag kan registrera handläggaren om hon/han är i ”burken” = registrerad som handläggare. Det förutsätter att personen har gått den behörighetsgivande nätkursen i ”Kompetensportalen” och har anmälts till registraturen som en handläggare till W3D3. Om jag inte kan registrera den rätta handläggaren, måste jag registrera mig själv som handläggare. Därefter registreras alla de handlingar som har betydelse för ärendets handläggning. Det sker under samma diarienummer. När ett beslut eller svar har expedierats av handläggaren till studenten avslutar jag ärendet i diariet.

Det är viktigt med rätten att överklaga och att se till att studenten får information om hur det ska gå till. Om beslutet går emot studentens ansökan och beslutet kan överklagas expedierar handläggaren en överklagandehänvisning tillsammans med beslutet. Om studenten väljer att överklaga öppnas ärendet på nytt i diariet och även de handlingar som avser överklagandet registreras under samma diarienummer.

När det gäller diarieföring kring institutionsstyrelsens sammanträden registrerar jag alla beslutsärenden. Om ärenden inte har något diarienummer sedan tidigare registreras nya diarienummer enligt föredragningslistan så att de kan skrivas till protokollet. Institutionsstyrelsens protokoll är diarieförda först från och med 2014 i enlighet med dokumenthanteringsplanen, men att systematiskt diarieföra alla beslutsärenden har tillämpats på Socialhögskolan sedan 2008.

När jag avslutar ett diarieärende, måste jag skriva under ett ”Ärendekort” där jag intygar att jag vid arkivering har kontrollerat bland annat att ”ovidkommande handlingar såsom arbetsmaterial har rensats ut”. Man kan kanske tolka att beslutsunderlag/utskicket till institutionsstyrelsen är arbetsmaterial om det inte i beslutet hänvisas till förslaget till beslut, exempelvis institutionsstyrelsen beslutar att ... enligt förslag. Jag gör så att om man gör denna hänvisning skriver jag ut förslaget i pappersform om jag inte får en beslutsversion av ärendet. Allt beslutsunderlag registrerar jag på beslutsärendena digitalt, det vill säga jag skannar hela utskicket och gör separata pdf-filer av underlaget till varje beslutsärende. Det resulterar i att även beslutsunderlagen som egentligen är arbetsmaterial blir allmänna handlingar genom diarieföringen. Oftast är det underlagsmaterialet som är av intresse då vi går tillbaka till gamla beslutsärenden. Om man har ändrat i en kursplan eller delegationsordning etcetera är det svårt att veta vilka ändringar som har genomförts om man inte har tillgång till underlagsmaterialet. Det tidigare sättet att markera de ändrade ställena i marginalen har slopats.

DIARIEFÖRING ÄR EN VIKTIG DEL AV VÅR VERKSAMHET

I diariet kan man vid behov hitta tidigare fattade beslut. Det kan finnas många anledningar till att det är viktigt, till exempel att man kommer fatta beslut i ett motsvarande ärende eller att man vill veta exakt vad ett visst beslut omfattade. Diarieföringen som är en del av Socialhögskolans arkiv dokumenterar dessutom en bild av Socialhögskolans verksamhet genom åren.

Att diarieföra beslut som institutionsstyrelsen, vårt högsta beslutande organ, fattar är viktigt. Inte bara för offentlighetsprincipens skull utan även för oss som institution.

Vad vi gör på Socialhögskolan

GRUNDUTBILDNING

Vi erbjuder studenter mångsidiga utbildningsalternativ både i Lund och i Helsingborg. Vi har ett socionomprogram, ett masterprogram, en grundläggande psykoterapiutbildning och flera fristående kurser. 2016 hade vi 989 registrerade studenter på socionomprogrammet (termin 1-7) varav 385 gick utbildningen i Helsingborg och 604 i Lund. 2016 var 38 studenter registrerade på vårt masterprogram.

Socionomprogrammet och socionomutbildningen ska både förbereda studenterna för en generell kandidatexamen (3 år) och en yrkesexamen (3,5 år). Det ställer särskilda krav på utbildningens utformning. Studenternas kunskaper som de får genom att läsa socionomprogrammet måste till exempel ha relevans för såväl vetenskap som praxis i universitetsexamen såväl som i yrkesutövandet som socionom.

Socionomprogrammet är Socialhögskolans huvudsakliga verksamhet. Under 2016 var antagningen till socionomprogrammet 90 studenter per termin i Lund och 60 studenter i Helsingborg. Vi har också en närhet och ett gott uppbyggt samarbete med andra institutioner på Campus Helsingborg och med Helsingborgs Stad. Dessutom håller vi på att utveckla ett förtätat samarbete med Lunds kommun. Vi har sedan länge samarbete med kommuner i Skåne kring verksamhetsförlagd utbildning (praktik).

Under 2016 startade vi en SI-verksamhet på Socialhögskolan som syftar till att förbättra studenternas inläring i samverkan med studenter som har kommit en eller ett par terminer längre i sin utbildning via mentorskap. De första tankarna kring detta kom redan 2006 och nu, tio år senare, har verksamheten kommit igång, bland annat efter uppmaning från Samhällsvetenskapliga fakulteten. SI står för Supplemental Instruction, som översatt till svenska blir samverkansinläring. Metoden innebär i korthet att studenter på socionomprogrammet som är utbildade och tränade i pedagogik, samverkan och ledarskap håller möten i studieteknik för studenter som går en termin under. SI-ledarens och deras roll är att genom övningar stimulera studenter till att söka svar på frågor som de arbetar med på den kurs de går. De studenter som engagerar sig som SI-ledare går en tvådagars utbildning och får ersättning för den tid de lägger på möten och förberedelser. De planerar möten och får administrativt stöd och handledning av studievägledare och av socionomprogrammets studierektor. Under höstterminen 2016 anlät Socialhögskolan fyra SI-ledare för studenter på termin ett. Under våren 2017 utökar vi verksamheten med ytterligare fyra SI-ledare. Det har hållits tio SI-möten i Lund och åtta i Helsingborg under hösten 2016 och deltagarantalet har varierat mellan fem och 29 studenter per tillfälle. 24 studenter besvarade en enkät i slutet av terminen och är överlag mycket nöjda

med verksamheten och de framhåller att den bör fortsätta.

Söktrycket till socionomprogrammet är fortsatt högt. Däremot är det inte helt enkelt att få fram tillförlitliga uppgifter om genomströmningen. Ett arbete med att ta fram en modell för en mer systematisk uppföljning av studenternas studieresultat påbörjades under året och ska presenteras för institutionsstyrelsen i slutet av 2017. Systematiska uppföljningar är viktiga för att kunna fatta mer långsiktiga beslut om bland annat hur många studenter vi ska ta in på programmet (överintag) och hur vi ska kunna upprätthålla en stabil genomströmning och även fortsättningsvis dela ut en examensgåva till många av framtidens kunniga socionomer.

Under 2015 och 2016 har termin 7 och kurserna på avancerad nivå särskilt uppmärksammats. Det är denna termin som skiljer kandidatexamen och socionomexamen åt. Dessa kurser kan dessutom ingå i vår masterexamen. Med färre studenter än tidigare ges inte alla valbara kurser utan de periodiseras. Som en konsekvens ska en översyn av socionomprogrammet i sin helhet inledas 2017 med fokus på bland annat vilket utbildningsinnehåll som ska erbjudas alla studenter, oavsett val av fördjupningskurs, och vilket innehåll som ska erbjudas i valbar fördjupning. Även undervisningen i metoder för såväl vetenskapligt som praktiskt socialt arbete kommer att ses över.

Under 2016 fattades beslut om att de fristående internetbaserade kurserna på grundnivå inte längre ska erbjudas. Däremot har institutionen från och med höstterminen 2016 beslutat att erbjuda kurser om minst 15 högskolepoäng på engelska på grundnivå till studenter som ingår i internationella utbytesprogram genom kurserna ”Social work in Sweden, an introduction” och ”Entrepreneurship; Social Innovation - a Strategy for Sustainability”. Kurserna är öppna även för studenter från andra områden.

STUDIER PÅ AVANCERAD NIVÅ OCH FORSKNING

Socionomutbildningen är en bred generalistutbildning. I takt med att yrkesfältet har expanderat och ämnet socialt arbete fått en allt starkare forskningsanknytning så är specialiserings- och vidareutbildningsmöjligheterna många. Detta bildar ett spretigt och svåröverblickbart fält av konkurrerande utbildningar, kunskapsintressen, aktörer och därtill varierande incitament för vidareutbildning. Gemensamt är behovet av möjlig utbildning efter en socionomexamen.

På Socialhögskolan finns en bred och omfattande kompetens vad gäller utbildning inom socialt arbete. Bland institutionens lärare är intresset stort för att utveckla och ge kurser som både presenterar aktuell forskning och som bidrar till formandet av ny kunskap i socialt arbete. Ambitionen är att lärarna är forskningsaktiva inom det område de undervisar. Genom åren har ett stort antal vidareutbildningar genomförts och utbudet av kurser och utbildningar på avancerad nivå presenterar en varierad palett.

Varje termin erbjuder vi en rad fristående kurser. Det kan röra sig om kurser som är ämnesmässigt knutna till olika delar inom det sociala arbetets yrkesfält,

till exempel ”Socialt arbete med fattigdom och försörjningsproblem”, och om kurser som även innehåller mer handlingsorienterade moment, till exempel ”Socialt arbete i skolan”, och om kurser kring en mer allmän social fråga som exempelvis ”Socialt arbete: Psykisk (o)hälsa i ett socialt perspektiv” och ”Socialt arbete och migration”. För studenter intresserade av uppföljning och kunskapsproduktion finns såväl kurser i utvärdering som mer allmän samhällsvetenskaplig teori och metod. Studenter som är inriktade på heltidsstudier under en termin kan läsa samma kurser som ges under sjunde och sista terminen på socionomprogrammet som fristående kurs.

Vi på Socialhögskolan står inför flera utmaningar. I våra möten med representanter för yrkesverksamma efterfrågas utbildningar med mer handlingsorienterade och praktiska inslag som är direkt användbara i det dagliga arbetet, till exempel utredningsarbete och socialrätt/juridik. Frågan för oss är om vi i framtiden ser en mer flexibel kurskonstruktion med en blandning av studenter. Det kan röra sig om att i en och samma studiegrupp ha studenter med olika ambitioner för sina studier och som därmed följer olika kursplaner. En student kan vara en uppdragsutbildningsstudent med målet att ”fräscha upp” sin kunskap och följa undervisningen utan att examineras medan andra läser och examineras på kursen enligt en kursplan utformad för studier på avancerad nivå.

GRUNDLÄGGANDE PSYKOTERAPIUTBILDNING

Den grundläggande psykoterapiutbildningen är en väletablerad utbildning med lång historia och ett överlag högt söktryck. Den ges över tre terminer på halvfart. Under årens lopp har tre inriktningar utkristalliserats och ges numera som tre separata kurser. Grundläggande psykoterapiutbildning på psykodynamisk grund, på kognitiv/beteendeorienterad grund samt i familjeterapi på systemteoretisk/interaktionistisk grund. De tre kurserna har flera gemensamma inslag. Framtidens utmaning består i att skapa former för att knyta dessa utbildningar närmare både socionomprogrammet och masterprogrammet.

MASTERPROGRAM I SOCIALT ARBETE

Programmet startade hösten 2007 och ges idag på hel- och halvfart med antagning varje termin. Efter halva tiden kan man ta ut en magisterexamen. Programmet vänder sig till studenter som vill fördjupa sina kunskaper i socialt arbete och som vill bidra till kunskapsutvecklingen i ämnet. På programmet finns det både studenter som redan varit yrkesverksamma i socialt arbete samt studenter som kommer direkt från grundutbildningen. Varje termin antas även studenter från närliggande ämnen efter individuella meritbedömningar.

Under våren 2017 träder en ny utbildningsplan för masterprogrammet i kraft. Syftet med förändringen är att stärka studenternas förmåga att självständigt utföra analyser av och i socialt arbete. Två obligatoriska halvterminkurser har utvecklats i teori och metod. De utgör tillsammans grunden för både master- och magisterexamen. Vår förhoppning är att detta ska ge studenterna en gedigen

grund att stå på och att de förutom ämneskunskaper i socialt arbete, tränas i vetenskapligt tänkande och kritiska förhållningssätt till gagn för hela det sociala arbetets verksamhetsfält; är det praktiskt yrkesutövande, uppföljningar och utvärderingar, projekt- och verksamhetsutveckling, utbildning och forskning.

Masterstudier är ett individuellt projekt utan varken en tydlig karriärväg eller uttalad efterfrågan från arbetsgivare inom det sociala arbetets yrkesfält (Tops 2015). Trots detta har det sedan 2011 registrerats 240 förstagsstudenter och godkänts cirka 115 magister/masteruppsatser. Ett par av dem har senare antagits till forskarutbildningen i socialt arbete. En tendens är att under senare tid har andelen sökande direkt från grundutbildningen ökat medan andelen socionomer vars examen är ett par år gammal eller mer har minskat.

Förutom vårt eget masterprogram är Socialhögskolan involverad i två fakultetsövergripande samarbeten. Det ena är "Welfare Policies and Management Programme" (WPM) som vi har i samarbete med Statsvetenskapliga och Sociologiska institutionerna och där andelen studenter från socialt arbete är ungefär en femtedel. Programmet riktar sig till studenter som är intresserade av välfärdspolitik och förvaltningskunskap i ett internationellt och jämförande perspektiv. Det andra samarbetet utgörs av att vi deltar i Graduate School vid Samhällsvetenskapliga fakulteten som varje termin erbjuder en rad interdisciplinära kurser och tre masterprogram. I dessa program brukar antalet studenter från socialt arbete vara fem till tio per antagning.

UPPDRAGSUTBILDNING

I takt med att intresset för skräddarsydda utbildningar ökar så är uppdragsutbildningar i socialt arbete en tänkbar framtid för oss. Under flera år har bland annat kursen "Social mobilisering och förändringsarbete" getts som uppdragsutbildning inom ramen för kursen "Socialt arbete som mobilisering och entreprenörskap". Denna modell kan tjäna som inspiration för andra liknande kursupplägg. I likhet med utmaningen vad gäller fristående kurser ska vi även när det gäller uppdragsutbildningar undersöka möjligheter till mer flexibla utbildningsformer. En sådan möjlighet är att erbjuda platser på redan existerande kurser till uppdragsstudenter.

ALUMNI

En stor del av de socionomer som är yrkesverksamma i vårt närområde har utbildats vid Socialhögskolan. Några av dem är handledare för socionomstudenter och många har deltagit i olika former av vidareutbildningar och andra arrangemang anordnade av och vid Socialhögskolan. Sedan hösten 2007 till och med vårterminen 2014 har en arbetsmarknadsenkät skickats ut till de nyutexaminerade studenterna. Enkäterna visar överlag att flertalet av våra studenter anser att utbildningen förberett dem för arbetslivet på ett bra sätt.

Det saknas ett mer systematiskt och uttalat arbete med alumner som ger oss möjlighet att hålla oss ajour med det sociala arbete som utförs av socionomer runt

om i landet.¹ Vi behöver till exempel få kunskap om utbildningens betydelse i socionomens yrkesutövning och sprida information om Socialhögskolans verksamhet och forskning. Genom universitetets alumnätverk finns nu möjligheter att på ett enkelt vis via e-post göra riktade utskick till före detta studenter. För 2017 planeras en fokusgrupp med alumner i syfte att den ska ge oss information om hur vi skulle kunna vara till bättre nytta i socionomens yrkesutövning. Tanken är att detta ska vara inledningen till regelbunden kontakt med alumner.

FORSKARUTBILDNING

Vår forskarutbildning regleras av tio mål som återfinns i såväl Högskoleförordningen som den allmänna studieplanen. Ett arbete som syftar till att synliggöra hur doktorander praktiskt ska nå dessa mål inleddes 2015 och ska under 2017 fullföljas genom satsningar på målrelaterade aktiviteter och redovisningar i den individuella studieplanen.

Under 2016 antogs fyra doktorander. Tre av doktoranderna inledde sina studier under 2016, den fjärde påbörjar forskarutbildningen i januari 2017. I december 2016 var 22 doktorander anställda, fördelade på 17 kvinnor och 5 män.Handledarna möts ungefär tre gånger per termin för informationsutbyte och för att diskutera aktuella frågor inom forskarutbildningen.

En ny modell för nivåer och utformning av doktorandernas ”ryggsäck” utöver lönen togs fram under 2016 och innebär att nyantagna doktorander erhåller 40 000 kronor för fyra år om de deltar och presenterar något vid minst en internationell konferens. Institutionen finansierar i övrigt vissa kostnader för etikprövning i avhandlingsprojektet och för kursdeltagande i kurser utanför institutionen. De ekonomiska villkoren för doktorander som antas får därmed anses som goda. Vi hoppas att många överväger att söka när tillfälle ges framöver.

Kurser på forskarutbildningen ges i samarbete med Nationella forskarskolan i socialt arbete. Därutöver är lärare från Socialhögskolan inblandade i fakultetens gemensamma metodkurser. Under höstterminen 2016 och under början av 2017 genomfördes kursen ”Den mänskliga naturen inom samhällsvetenskaplig forskning: metodologiska och filosofiska problem”, som den här gången gavs fakultetsövergripande. Så kallade ”läskurser” utvecklas löpande, ofta med hybridkarakteristik, där doktorander läser tillsammans och diskuterar litteratur på seminarier. Under hösten 2016 påbörjades också en översyn av seminarieverksamheten vid Socialhögskolan. Den har som syfte att säkerställa att seminarier arrangeras på ett sätt som ger konkret nytta för doktorandernas avhandlingsprojekt.

Under senare år har vi haft en disputation/år. Ett stort antal slutseminarier genomfördes emellertid under 2016 och fler är planerade för 2017. Utifrån detta beräknar vi att fyra till fem disputationer ska äga rum under 2017. Dessa är öppna för allmänheten och avhandlingarna kan oftast hämtas digitalt via universitetets bibliotek.

¹ Värt att nämna är att t.ex. kursen ”Socialt arbete som mobilisering och entreprenörskap” sedan dess start har skapat ett eget alumnätverk av f.d. studenter.

FORSKNING

Forskningen vid Socialhögskolan berör socialt arbete med såväl bredd som djup. Den täcker många empiriska fält och visar hög kompetens inom teori- och metodutveckling. För att stödja och välkomna utvecklingen av nya idéer och forskningsområden så finns det nätverk och seminarier inom och utom institutionen. I dessa är det angeläget att alla forskare får möjlighet att diskutera sin forskning och att den sprids. Forskningen vid Socialhögskolan är förankrad i både nationella och internationella sammanhang. Kontinuerligt utbyte med forskare från andra institutioner utvecklas till exempel genom att vi löpande har plats för gästforskare, framförallt forskare från forskningsmiljöer för socialt arbete i andra länder. Internationella publiceringar sker för att vi strävar efter att förankra institutionens forskning i det internationella vetenskapssamhället, men vi värnar också om publicering på svenska och i publikationer som är tillgängliga för en bredare publik inom landet. Sedan början av 2016 är redaktionen för Socialvetenskaplig tidskrift åter hos oss där den en gång startades för drygt 20 år sedan. Även Socionomens forskningssupplement har förankring till vår verksamhet genom att dess redaktör är verksam hos oss.

Information om aktuella publikationer och seminarier presenteras löpande på institutionens publika hemsida och sprids till externa samarbetspartners.

Regeringen har inför perioden 2017-2020 signalerat att medel kommer dirigeras till områden som är av stort intresse för oss som forskningsinstitution. Våra ansträngningar under 2017 och framåt för att kunna ta del i denna satsning hoppas vi ska kunna gagna det sociala verksamhetsfältet på sikt i resultat, men också i direkt samverkan under perioden.

INTERNATIONALISERING

Socialhögskolan har under många år haft många studenter och lärare som gjort praktik eller gått en utbildning utomlands. Institutionen har en policy som låter internationaliseringsarbetet genomsyra undervisning och forskning. Arbetet bakom policyn tas fram av vår internationaliseringsgrupp tillsammans med våra internationella koordinatörer. Det finns en ambition att internationaliseringsarbetet ska riktas mot långsiktiga samarbeten inom både undervisning, forskning och administration. Samtidigt har vi också som ambition att vara följsamma och flexibla för samarbeten när tillfällen ges på nya områden och med nya partners.

Under perioden 2017–2020 är Socialhögskolan ordförande för Nordic Association of Schools of Social Work (NASSW). Internationalisering och samarbete mellan de nordiska länderna är huvudfrågor för NASSW och detta arbete uppmuntras genom möjligheten till samarbetsprojekt. Ordförandeskapet innebär dessutom att vi får en anknytning till International Association of Schools of Social Work (IASSW) eftersom ordföranden även företräder Norden i IASSW:s styrelse.

Socialhögskolan tar varje år emot gästforskare för längre eller kortare perioder. Under hösten 2016 fram till februari 2017 har vi en gästforskare från University of Warsaw. Och strax innan jul anlände två doktorander från Tata Institute of Social Science (TISS) i Mumbai för sin vistelse hos oss under våren 2017. Vårt samarbete med TISS är en viktig del i institutionens satsning på samhällsarbete och social mobilisering som initierades 2015. Detta samarbete förväntas påverka flera delar av socionomutbildningen och flera fristående kurser på olika nivåer. Många av våra forskare har genom åren gästtat universitet runtom i världen under kortare eller längre perioder. Närmast på tur är School of Social and Political Science vid Edinburgh University.

Vi har även engagerat oss i flera långsiktiga internationaliseringsarbeten genom Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (ST-INT) i Australien samt i Sydafrika. Många studenter gör varje termin socionompraktik utomlands. Under senare delen av 2016 har arbetet med Certificate of International Merits (CIM) intensifierats vid samhällsvetenskapliga fakulteten. CIM sjösätts under 2017 och vi ska fungera som ett pilotprojekt då vi ligger långt fram i arbetet. Det innebär att våra studenter framöver ska kunna dokumentera sina internationella meriter och ansöka om ett internationellt gångbart diplom.

SAMVERKAN MED DET OMGIVANDE SAMHÄLLET

Vi har stort utbyte med representanter för olika brukarorganisationer och kontinuerlig kontakt med yrkesfältet via socionompraktiken och genom gästlärare, studiebesök, forskningsprojekt med mera. Vi har också löpande samarbetsmöten med dels brukarorganisationer dels professionella och företrädare för bland annat kommuner i Skåne, kuratorsgruppen inom Region Skåne, de fackliga organisationerna samt Region Skånes arbets- och miljömedicinska enhet. Under 2017 intensifieras dessutom samarbetet med kommunerna genom en rad pilotprojekt som syftar till att etablera kontakter och samarbeten såväl inom ramen för socionomutbildningen som mellan yrkesverksamma och institutionens lärare/forskare.

REFERENSER

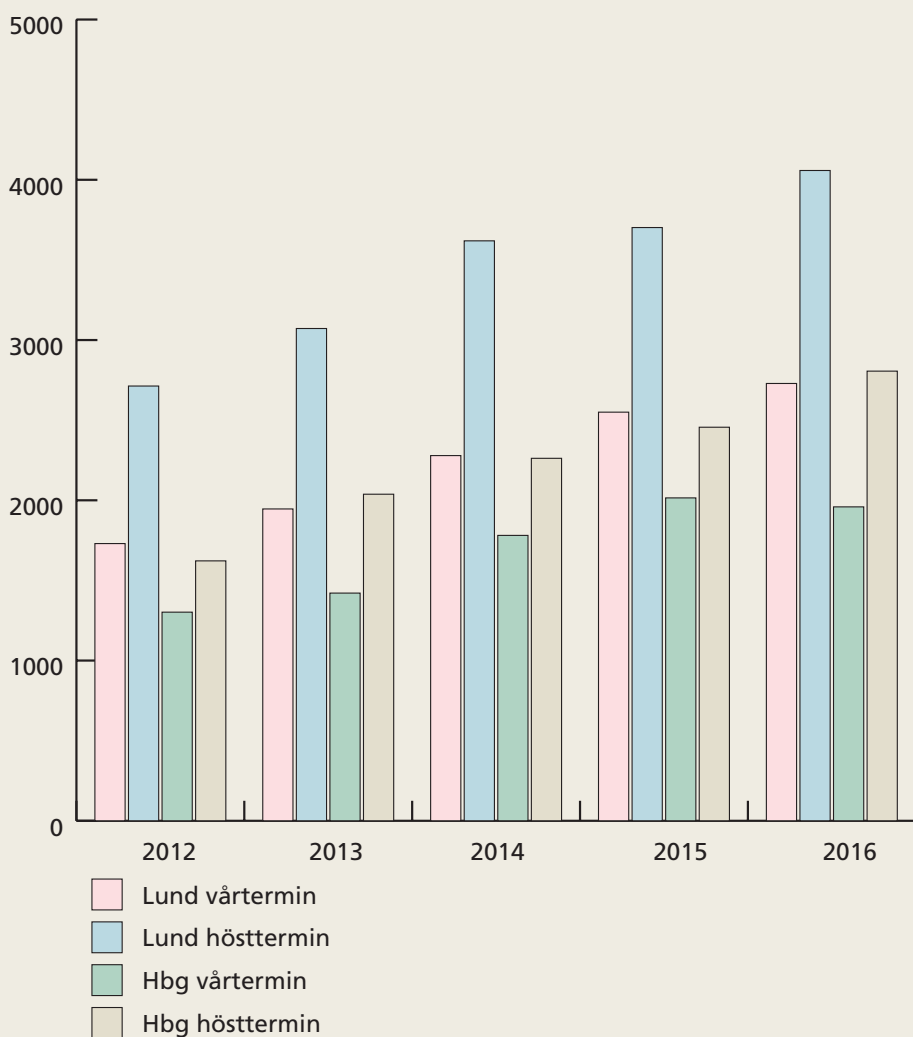
Tops, Dolf (2015). "En blombukett av chefen, inget mer". En uppföljning av studenter som tagit en magister- eller masterexamen vid Socialhögskolan, Lunds universitet under perioden HT07-HT13". Lunds universitet: Socialhögskolan, Working paper-serien nr 1.

Socialhögskolan i siffror

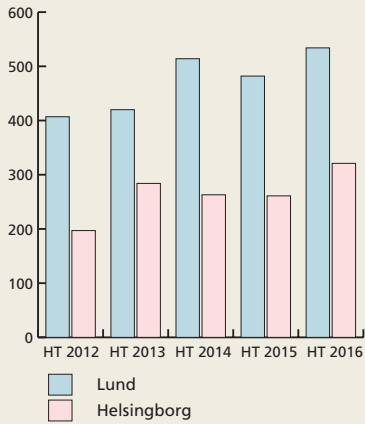
SOCIONOMPROGRAMMET

(Källa: www.uhr.se och Kuben)

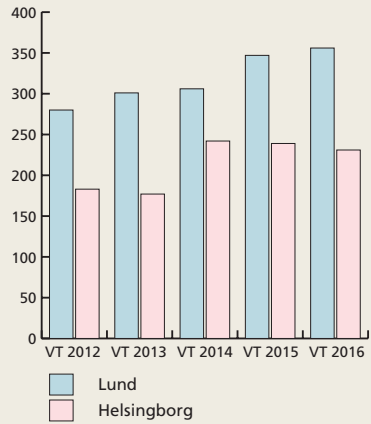
Totalt antal sökanden 2012-2016

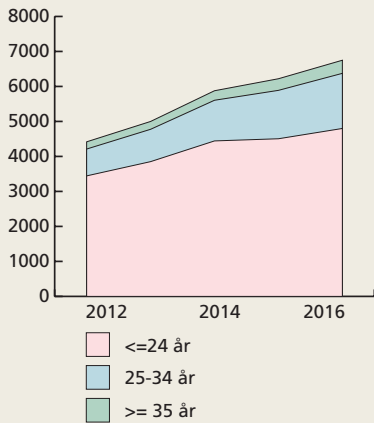
Prio 1 sökanden, ht 2012-2016

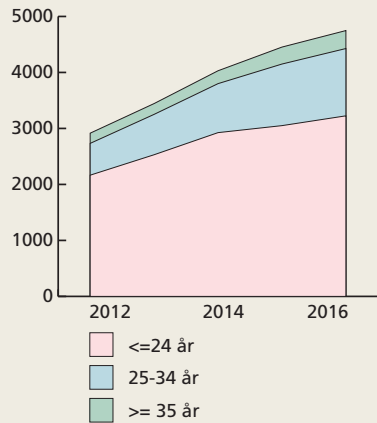
Prio 1 sökanden, vt 2012-2016

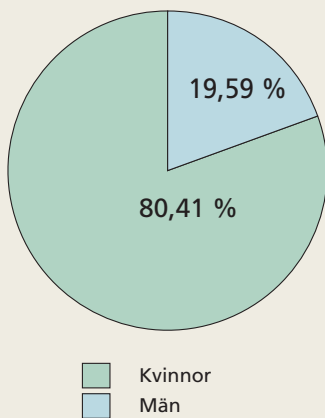
Ålder på sökanden, Lund 2012-2016

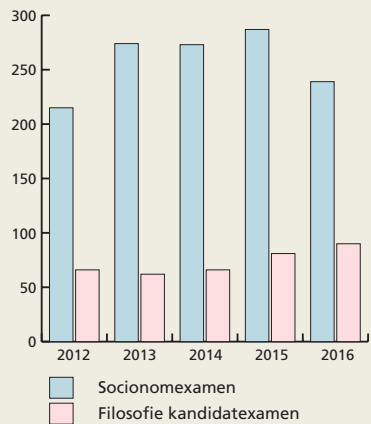
Ålder på sökanden, Hbg 2012-2016

Kön på sökanden 2012-2016

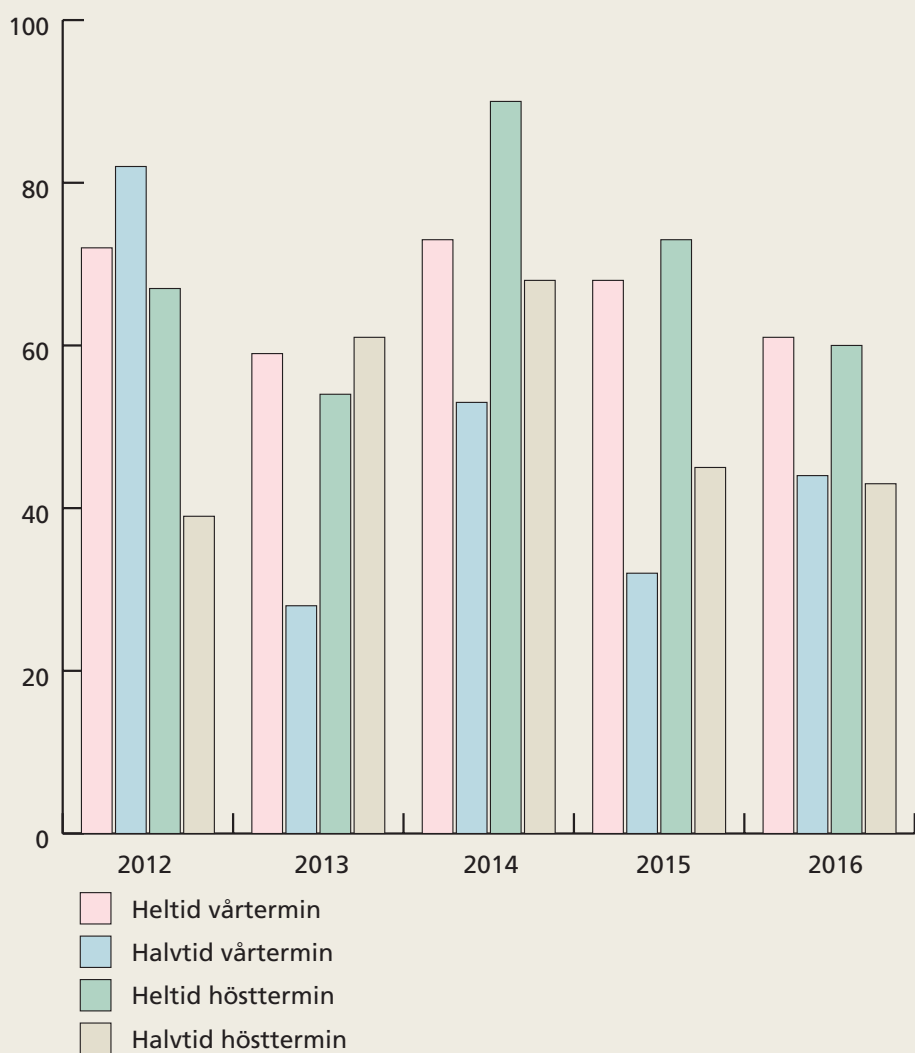
Examina 2012-2016

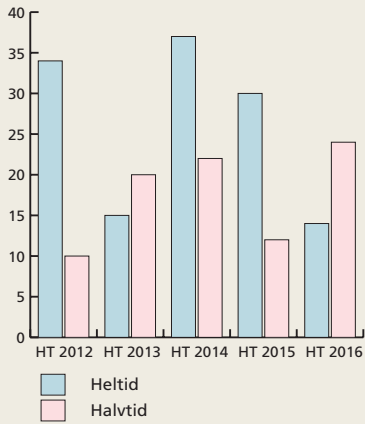
MASTERPROGRAMMET

(Källa: www.uhr.se och Kuben)

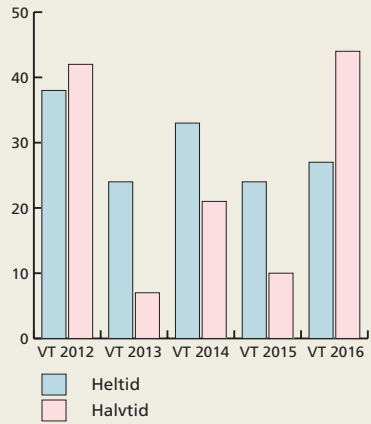
Totalt antal sökanden 2012-2016

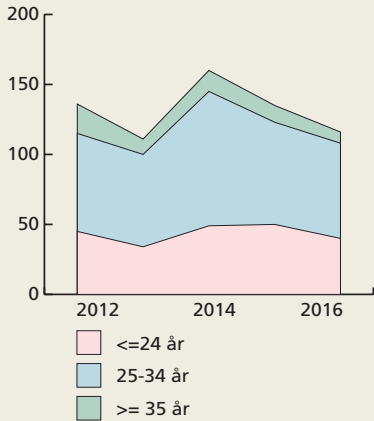
Prio 1 sökanden, ht 2012-2016

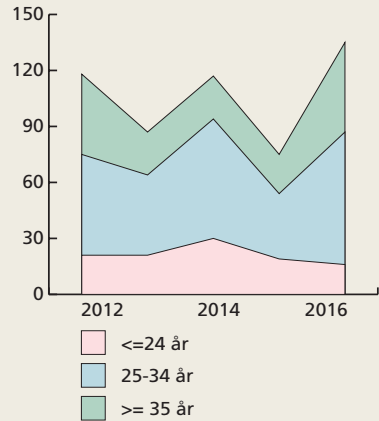
Prio 1 sökanden, vt 2012-2016

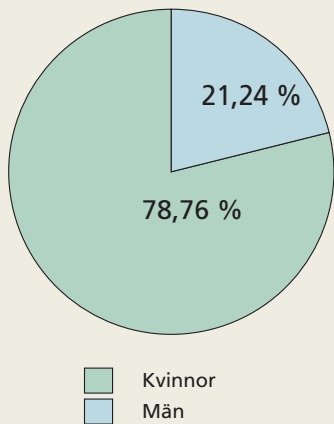
Ålder på sökanden, heltid 2012-2016

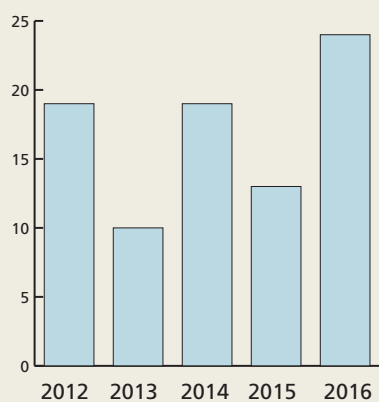
Ålder på sökanden, halvtid 2012-2016

Kön på sökanden 2012-2016

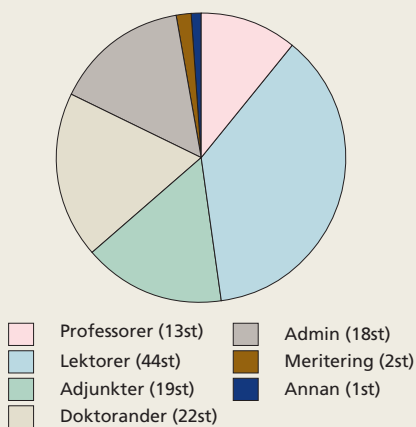
Examina 2012-2016

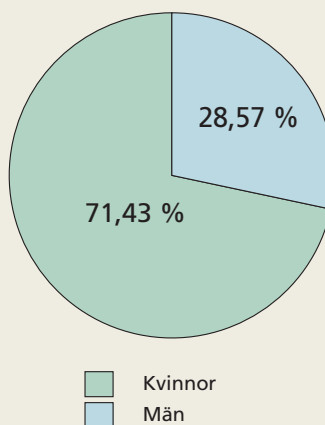
ANSTÄLLDA VID SOCIALHÖGSKOLAN

(Källa: Kuben)

119 anställda december 2016

Kön på anställda december 2016

Teknisk och administrativ personal jan 2005 – jan 2017

Årtal	2005-1	2007-1	2009-1	2011-1	2013-1	2015-1	2017-1
Kvinnor (antal)	9	14	10	12	13	14	13
Män (antal)	5	4	3	4	5	3	5
Totalt	14	18	13	16	18	17	18
Kvinnor (heltidsekviv.)	6,2	9,9	8,3	9,5	11,7	10,4	9,0
Män (heltidsekviv.)	4,5	3,1	2,3	3,3	2,9	3,0	5,0
Totalt	10,7	13,0	10,6	12,8	14,6	13,4	14,0

Professorer jan 2005 – jan 2017

Årtal	2005-1	2007-1	2009-1	2011-1	2013-1	2015-1	2017-1
Kvinnor (antal)	2	2	2	2	4	5	7
Män (antal)	4	4	3	4	8	7	6
Totalt	6	6	5	6	12	12	13
Kvinnor (heltidsektiv.)	2,0	1,2	1,2	1,9	2,6	4,3	5,3
Män (heltidsektiv.)	4,0	4,0	3,0	1,6	3,0	3,7	3,3
Totalt	6,0	5,2	4,2	3,5	5,7	8,0	8,7

Lektorer jan 2005 – jan 2017

Årtal	2005-1	2007-1	2009-1	2011-1	2013-1	2015-1	2017-1
Kvinnor (antal)	10	12	13	18	25	26	29
Män (antal)	10	13	18	19	18	19	14
Totalt	20	25	31	37	43	45	43
Kvinnor (heltidsektiv.)	6,3	7,6	9,6	14,5	19,5	22,0	24,4
Män (heltidsektiv.)	9,0	10,1	15,3	15,8	14,8	17,6	12,8
Totalt	15,3	17,6	24,9	30,2	34,2	39,6	37,1

Adjunkter jan 2005 – jan 2017

Årtal	2005-1	2007-1	2009-1	2011-1	2013-1	2015-1	2017-1
Kvinnor (antal)	28	27	14	18	17	16	16
Män (antal)	13	12	6	6	10	7	4
Totalt	41	39	20	24	27	23	20
Kvinnor (heltidsektiv.)	16,6	15,8	10,1	12,9	11,0	10,3	10,7
Män (heltidsektiv.)	7,5	9,5	4,7	4,6	5,8	5,3	3,2
Totalt	24,1	25,3	14,8	17,5	16,8	15,6	13,9

Doktorander jan 2005 – jan 2017

Årtal	2005-1	2007-1	2009-1	2011-1	2013-1	2015-1	2017-1
Kvinnor (antal)	9	12	11	13	18	17	16
Män (antal)	3	5	3	2	4	6	5
Totalt	12	17	14	15	22	23	21
Kvinnor (heltidsektiv.)	6,5	10,1	8,6	10,1	14,8	14,8	12,9
Män (heltidsektiv.)	2,5	4,3	3,0	2,0	3,5	4,5	5,0
Totalt	9,0	14,4	11,6	12,1	18,4	19,3	17,9

Lunds universitet | Socialhögskolan | Layout: Patrik Hekkala, grafik: Perkkilä och Illus

Denna årsbok presenterar Socialhögskolans verksamhet för 2016 och in mot 2017. Medverkar gör Moa Brunzell, Ulrika Anzén, Norma Montesino, Tabitha Wright Nielsen, Helene Lahti Edmark, Kristina Göransson, Nataliya Thell, Lupita Svensson, Stig Linde, Christel Avendal och Pirjo Linér.

Redaktörer för publikationen är Lars Harrysson och Rosmari Eliasson Lappalainen.

Patrik Hekkala har gjort layout.

LUNDS
UNIVERSITET

www.soch.lu.se

**SOCIALHÖGSKOLAN
LUNDS UNIVERSITET**

Bredgatan 13
Box 23
221 00 Lund
Tel 046-222 00 00